

ÃĪ «Ī ²ÆĪ ÆĪ ÄĪ ÈÉ Í ÀÓÊĪ ÂÈÉ ÖÄĪ ÒÐ
ÐĪ ÇÂÈÒÊÓ Í ÀÓÊÈ ² ÒÃŌĪ Ī ÊĪ Ã²É»

ÂÈÄÄÄĪ È×ÈÉ Ä²Ī «²Ī ÒÃĪ ÀÓÊÀ»

Çá³đĪ èê òàç í àóêĪâèö ĩ ðàöü

XI Ī ²ÆĪ ÆĪ ÄĪ À Í ÀÓÊĪ ÂÀ
ÊĪ Í ŌÃÐÄĪ Ö²ß:

«Ī ÀÓÊĪ Â² ÄĪ ÑÈ²ÄÆÄĪ Í ß:
Ī ÆÄÄÈÄĪ À ²Ī Í Ī ÂÀÖ²ÉĪ Ī ÄĪ
ÐĪ ÇÂÈÒÊÓ»

«30» ñãđĪ í ŷ 2022

Ī ðàää, ×áõ³ŷ
2022

ÃĪ «Ī ²ÆĪ ÆĪ ÄĪ ÈÉ Í ÆÓÊĪ ÆÈÉ ÖÁĪ ÒÐ
ÐĪ ÇÄÈÒÈÓ Í ÆÓÈÈ ² ÒÅŒĪ Ī ÈĪ Æ²É»

ÆÈÄÄÄĪ È×ÈÉ Ä²Ī «²Ī ÒÅÐĪ ÆÓÈÀ»

Збірник тез наукових праць

XI МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ:

«Í ÆÓÊĪ Æ² ÄĪ ÑÈ²ÄÆÁĪ Í В:
Ī ÆÐÄÄÈÄĪ Æ ²Ī Í Ī ÆÀÖ²ÉÍ Ī ÄĪ ÐĪ ÇÄÈÒÈÓ»

«30» серпня 2022

Abstracts of scientific papers

XI INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE:

«SCIENTIFIC RESEARCH: THE PARADIGM
OF INNOVATIVE DEVELOPMENT»

August 30, 2022

Прага, Чехія
2022

ББК 20
УДК 001
НЗ45

НЗ45 Наукові дослідження: парадигма інноваційного розвитку: збірник тез наукових праць XI Міжнародної наукової конференції (Прага, Чехія, «30» серпня 2022 року) / ГО «Міжнародний науковий центр розвитку науки та технологій», 2022. — 78 с.

У збірнику подано матеріали XI Міжнародної наукової конференції: «Наукові дослідження: парадигма інноваційного розвитку».

Матеріали публікуються мовою оригіналу авторської редакції.

Редакція не завжди поділяє думки та погляди автора. Відповідальність за достовірність фактів, імен, географічних назв, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікацій.

При використанні наукових ідей та матеріалів цього збірника посилання на авторів та видання є обов'язковими.

© Автори статей, 2022

© ГО «Міжнародний науковий центр розвитку науки та технологій», 2022

© Видавничий дім «Інтернаука», 2022

Î ðãáí³çãð³éí èé èíí³òãò

Голова організаційного комітету: **Êíããéáí êí Æí èòðí²ãáí íãè÷** — кандидат економічних наук, доцент (Київ, Україна)

Заступник голови організаційного комітету: **Ðõñí à Ð è³ý Ì èãè-ñàí äð³áí à** — кандидат економічних наук, доцент (Київ, Україна)

Ðíçã³è «Æéííí³÷í³ íãòèè»:

Член редакційної колегії: **Áãéáí ðé²ãáí Õãáíðíãè÷** — доктор економічних наук, професор (Івано-Франківськ, Україна)

Член редакційної колегії: **Áãðããø Ñãðã³è Æíéíãèè èðíãè÷** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Æííããð Ì èéíèã²ãáí íãè÷** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Æáíãáí êí Ì ãòãè³ý Ì èðãèé³ãáí à** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Æíãèèè Æíéíãèè èð Æãñèèüíãè÷** — доктор економічних наук, кандидат філософських наук, професор, Заслужений економіст України (Мукачеве, Україна)

Член редакційної колегії: **Æðéí üéí Æèè Ì ããè³ãáí à** — доктор економічних наук, професор (Харків, Україна)

Член редакційної колегії: **Æòãèãáí êí Êðáíã Æãñèé³ãáí à** — доктор економічних наук, професор (Вінниця, Україна)

Член редакційної колегії: **Æãð³è Æãñèèü Æíðíííãè÷** — доктор економічних наук, професор (Тернопіль, Україна)

Член редакційної колегії: **Æáí èñãèí í Ì èéíèã Ì ããéíãè÷** — доктор економічних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної академії інвестицій і економіки будівництва, академік Академії будівництва України та Української технологічної академії (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Æí èòðáí êí²ðéí à Ì èéíèããáí à** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Æðããáí Ì éáí à²ãáí³ãáí à** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Æí³í à Êãéèà Êèýò** — доктор економічних наук, доцент (Туреччина)

Член редакційної колегії: **ãò³í áí êí Ì ããý Æí ãòíè³³ãáí à** — доктор економічних наук, професор (Черкаси, Україна)

Член редакційної колегії: **Çãðòõüèà Ì éáí à Ì ããè³ãáí à** — доктор економічних наук, професор (Дніпро, Україна)

Член редакційної колегії: **Çãòãð³í Ñãðã³è Æíéíãèè èðíãè÷** — доктор економічних наук, старший науковий співробітник, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Ṣāēʒēī ʒīā Ī ēōāēēʒāī ā** — доктор економічних наук, професор, академік Академії економічних наук України (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Ṣīñū-Ēʒīd Ī ēēīēā Āāēāđʒéīāē÷** — доктор економічних наук, професор (Полтава, Україна)

Член редакційної колегії: **ʒēū÷ōē Ī āāēī Āđēāīđīāē÷** — доктор економічних наук, доцент (Львів, Україна)

Член редакційної колегії: **Ēēī÷āī Āʒ÷āñēāā Āāñēēūīāē÷** — доктор економічних наук, професор (Миколаїв, Україна)

Член редакційної колегії: **Ēīī ēēṛē Ī ēñāī ā ʒāāī ʒāī ā** — доктор економічних наук, професор (Львів, Україна)

Член редакційної колегії: **Ēđāā÷āī ēī Ī ēūāā Ī ēāēīʒāī ā** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Ēōđēēī Ēṛāī ēēā ʒēāīđʒāī ā** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Ēōđēāī ēī Ī ēāā Āāñēēūīāē÷** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Ēīēēī Āāēāđʒū Āʒōīđʒāī ā** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Ēīđāī īāā Ī āōāēū Ī ēāēīʒāī ā** — доктор економічних наук, професор (Львів, Україна)

Член редакційної колегії: **Ī āēʒē Ī ēēīēā Ēīñēīīāē÷** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Ī ʒōñ ʒđēī ā Ī āōđʒāī ā** — доктор економічних наук, професор (Черкаси, Україна)

Член редакційної колегії: **Ī ʒōāī ēī Āʒāēʒē Ñāđāʒéīāē÷** — доктор економічних наук, доцент (Одеса, Україна)

Член редакційної колегії: **Ī ēʒéī ēē Ī ēāēñāī āđ Āāñēēūīāē÷** — доктор економічних наук, професор (Харків, Україна)

Член редакційної колегії: **Ī ñ ŷō÷āī ēī Āīēīāēī ēđ Ī ēāēñāī āđī-āē÷** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Ī ōđʒī āī ēī ʒāīđ Āʒāēʒéīāē÷** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Ī āñēā ʒāīđ Ī ēēīēāēīāē÷** — доктор економічних наук, професор (Біла Церква, Україна)

Член редакційної колегії: **Đāçōī īāā Ēāōāđēī ā Ī ēēīēāʒāī ā** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Đāī ñūēēē Āī āđʒē Ṗ đʒéīāē÷** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Ñāēʒāāđñōīāā Ēṛāī ēēā Ñāđāʒāī ā** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Ñēðēī í ēē Ī ādāāðēōā ʳāāī ʳāī ā** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Смолін Ігор Валентинович** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Ñóí ôīāā Ī ēāñŷ Ī ēāēñāī āðʳāī ā** — доктор економічних наук, професор, академік Академії економічних наук України (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Òāī ēēāāññēā Ī āōāēʳŷ Ñōāī ʳñēāāʳāī ā** — доктор економічних наук, професор (Херсон, Україна)

Член редакційної колегії: **Òīēāð Āīēīāēī ēð Āīēīāēī ēðīāē÷** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Óōēū÷ēī ññēā Ñāʳōēāī ā Ī ēāēñāī āðʳā-í ā** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **× ēēāāññēā Ēṛāī ēēā Āʳōāēʳāī ā** — доктор економічних наук, професор (Житомир, Україна)

Член редакційної колегії: **Óāā÷ōē Ñðīñēāā Āāñēēūī āē÷** — доктор економічних наук, старший науковий співробітник, доцент (Нововолинськ, Волинська обл., Україна)

Член редакційної колегії: **Óēī ēāðōē Ēʳāʳŷ Āāñēēʳāī ā** — доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАН України (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Óī āē Āāēāī ðēī Āðēāāʳéī āē÷** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Āāēŷēī ā Óāēŷò Āī āāðī āē÷** — кандидат економічних наук, доцент (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Ñēðēī ŷēī āññēēē ðōñēāī Ī ēēīēāēī-āē÷** — кандидат економічних наук, член-кореспондент Української академії наук (Львів, Україна)

Член редакційної колегії: **Peter Bielik** — Dr. hab. (Словацька Республіка)

Член редакційної колегії: **Eva Fichtnerová** — University of South Bohemia in ČeskýBudějovice (Чеська Республіка)

Член редакційної колегії: **József Káposzta** — Dr. hab. (Угорщина)

Член редакційної колегії: **Henrietta Nagy** — Dr. hab. (Угорщина)

Член редакційної колегії: **Anna Törö-Dunay** — Dr. hab. (Угорщина)

Член редакційної колегії: **Mirosław Wasilewski** — Dr. hab., Associate professor WULS-SGGW (Польща)

Член редакційної колегії: **Natalia Wasilewska** — Doctor of Economic Sciences, professor UJK (Польща)

Ðíçã³è «Ðãðí³÷í³ í àóèè»:

Член редакційної колегії: **Á°è³èíá Àí àóí³è³ Èñãðãð³í í àè÷** — доктор технічних наук, професор (Дніпро, Україна)

Член редакційної колегії: **Ëððãí èí ºãíð Àí àóí³è³í àè÷** — доктор технічних наук, професор (Кременчук, Україна)

Член редакційної колегії: **Ì àèüí èè Á³èðíð³ÿ Ì èèíèããáí à** — доктор технічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Ðóí ÿí ðãã Àí àóí³è³ È èãèñíàí àðí àè÷** — доктор технічних наук, професор (Краматорськ, Україна)

Член редакційної колегії: **Ñãðããè÷òè Ì èãã Áãñèèüí àè÷** — доктор технічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **×ããáí Á³ðãè³è Áãñèèüí àè÷** — доктор технічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Àèü-Àããáí àð Õãñáí Àè³ Èãñáí** — кандидат технічних наук (Амман, Йорданія)

Член редакційної колегії: **Àðððóíá Àððáí ºãããí í àè÷** — кандидат технічних наук, доцент (Суми, Україна)

Член редакційної колегії: **Áãøèðããèè³ Áããèãð ðñ à³è** — кандидат технічних наук, головний науковий спеціаліст (Баку, Азербайджанська Республіка)

Член редакційної колегії: **Èí í üèíá Áãíðã³è ºãíðí àè÷** — кандидат технічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Ñáí üèíá Ì àððí Ì èèíèããèí àè÷** — кандидат технічних наук, доцент (Дніпро, Україна)

Ðíçã³è «Ì áãããíã³÷í³ í àóèè»:

Член редакційної колегії: **Ëðçããã ºðèíá Àí ðèñ³áí á** — доктор педагогічних наук, доцент (Луцьк, Україна)

Член редакційної колегії: **Ì òèèè Èãðãðèíá Ì Á³ðãè³çáí á** — доктор педагогічних наук, доцент (Харків, Україна)

Член редакційної колегії: **Ðèããèèè Ë³íá Ì èèíèããáí á** — доктор педагогічних наук, професор (Полтава, Україна)

Ðíçã³è «Ì áãè÷í³ í àóèè»:

Член редакційної колегії: **Ñãèðèãíá Ì èèíèãã Áãñèèüí àè÷** — доктор медичних наук, головний науковий співробітник відділу ендокринологічної хірургії, керівник Центру діабетичної стопи (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Ñòããèðè Áñããíèíá Àí èí àèí èðí àè÷** — доктор медичних наук, професор криміналістики і судової медицини, Народний Герой України, Заслужений лікар України (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Ëòíð³ÿí íãã Èãðèñá Ñãðããáí á** — кандидат медичних наук, доцент криміналістики та судової експертології (Харків, Україна)

Çi ³ño

ÑĀĒÖ²B 1. ĀĒĪ Í ĪĪ ²×Í ² Í ĀÓĒÈ.....	9
Buntova Nataliia, Stauchan Liudmyla The potential of tourism development in Ukraine: modern challenges and prospects for revival.....	9
Stepanov Viktor Tourism marketing on the market of services	13
Syvak Tetiana, Shevchuk Serhii Tourist and recreation potential for the development of eco-tourism within national nature parks of Ukraine.....	16
Борецька Наталія Петрівна ĐĪçáèòĭ ē óòðēñòē÷í ĭ; ³í äóñò³; á òĭ ĭáàò ĭ áâèçĭ à÷áĭ ĭñ³	20
Борисова Оксана Володимирівна Ēòēñòòĭ á ĩ áâçĭ á — ĭ³á´òòĭ òŷ đĭçáèòēó ēðáàðēáĭ ēò ³ĭ äóñò³ē ...	23
Бунда Ольга Миколаївна Çãñòĭ ñóááĭ í ŷ Ālockchain-òáòĭ ĭēĭã³; á áóáèò³.....	26
Вергун Антоніна Миколаївна, Нищенко Олена Василівна Òðēñòē÷í á äáèóçĭ Óēðáĭ ē á òĭ ĭáàò ññĭãĭááĭ í ŷ	30
Гавриленко Наталія Григорівна, Тарасенко Ірина Олексіївна Ōēòðĭá³ óáòĭ ĭēĭã³; á òĭ ðááē³ĭ³ ³ĭ ĭááò³ēĭ èĭ đĭçáèòēĭĭ ĭ ðĭĭ ēñēĭáèò ĭ³áĭ ðē³ĭ ñóá.....	34
Захарова Юлія Ігорівна Ēēðáð³; òá ĭ ĭēáçĭ ēēē ŷēĭñ³ áèçĭ ĭñá³òē.....	38
Колісниченко Тетяна Олександрівна Ī ĩĭ ĭáĭ³ ĭáĭ ðŷĭ ēē ĭ³ñēŷáĭ³ĭ ĭáĭ á³áđĭæáĭ í ŷ äáñòđĭĭĭĭ ³÷ĭĭáĭ òòðçĭ ó á Óēðáĭ³	42
Кононенко Ганна Ігорівна Ōĭđĭ óááĭ í ŷ ñòðáòá³; òĭ ðááē³ĭ ŷ ēĭĭ ēòáĭ òĭ èĭ è ĭáðááááĭ è ĭ³áĭ ðē³ĭ ñóá á ñó÷áñĭ ēò òĭ ĭááò	46
Радіонова Наталія Йосипівна ²ñòĭ ðē÷í á ñóáĭ ĭáēáĭ í ŷ ĭĭđĭ áðēáĭĭ-ĭ ðááĭáĭáĭ ðááòēðááĭ í ŷ áóáèòĭ ðñēĭ; ä³ŷēĭĭ ĭñ³ á Óēðáĭ³	50
Тарасенко Ірина Олексіївна, Тарасенко Олексій Сергійович Ī áĭ ðŷĭ ē çááçĭ à÷áĭ í ŷ ēĭĭ ēòáĭ òĭ ĩĭ ðĭĭ ĭæĭ ĭñ³ óēðáĭ ññēò òĭ³ ááðñēòáò³á á ĭ³ñēŷáĭ³ĭ ĭĭ ó ĭáđ³ĭá³.....	53

Шевченко Олег Олександрович

İ ĩăăëâîñò³ çăñîîñòăâî í ŷ òăđîîëîîă³é âëîë÷ăéî â ñòăđ³ òóđëçî ó58

ÑĀĔÖ²В 2. İ ĀĀĔ×Ī ² Ī ĀÓĔĔĔ62

Зуб Валерій Олексійович

İ ô³îêă ŷêîñò³ æëòöŷ îăö³îò³ă ç ðăêîî êăăăî ŷ.....62

ÑĀĔÖ²В 3. İ ĀĀĀĀĪ Ā²×Ī ² Ī ĀÓĔĔĔ.....65

Khatuntseva Svitlana, Shymanovych Iryna, Khatuntseva Oryna

Formation of future specialists' readiness for self-improvement.....65

ÑĀĔÖ²В 4. ðĀŌĪ ²×Ī ² Ī ĀÓĔĔĔ.....69

Bilousova Liudmyla, Kuzmin Oleh, Mykhailov Bogdan

Prerequisite programs of food safety systems for public food.....69

ÑĀĔÖ²В 5. ĀĔĪ ĔĪ Ā²В.....73

Касич Алла Олександрівна

Āòăéòëâî ³ñòŷ äăðăăâî îĵ âêîëîîă³÷îîĵ î îë³òëëë Óêðăĵî è.....73

Ñàëö³ÿ 1. ÅÊÏ Í Î Ë ²×Í ² Í ÆÓËÈ

Buntova Natali³a

*PhD, Associate Professor,
Head of the Department of Tourism, Hotel and Restaurant Business
Kyiv National University of Technologies and Design
Kyiv, Ukraine*

Stauchan Liudmyla

*Associate Professor of the
Department of Tourism, Hotel and Restaurant Business
Kyiv National University of Technology and Design
Kyiv, Ukraine*

THE POTENTIAL OF TOURISM DEVELOPMENT IN UKRAINE: MODERN CHALLENGES AND PROSPECTS FOR REVIVAL

The tourism industry in the last decade has become one of the most important industries worldwide. Tourism in more than 40 countries remains the main source of income for national economies. However, the coronavirus pandemic has made adjustments and had a negative impact on the development of the tourism industry. Measures of social distancing have led to a significant decline in the consumption of tourist services. The decline in tourism and restrictions on the movement of people across borders have led to decline.

However, any crisis should be seen as a time for the emergence and application of new non-standard innovative solutions, which will eventually lead to economic growth and open new opportunities and stages of development.

Due to the impact of the COVID-19 pandemic, new trends in tourism development are emerging around the world, which will continue for the next few years. Here are the main ones:

- 1) the collapse of world leaders in tourism;
- 2) instability (due to constant changes in the epidemiological situation, travel planning time has been significantly reduced) and new entry rules (requirements for vaccination certificates, negative covid tests, insurance with coronavirus coverage);
- 3) new requirements for hygiene and the level of medicine in destinations;
- 4) outdoor recreation (increasing demand for glamping, cycling, rafting, etc.);
- 5) the emergence of a new tourist offer (rest in sanatoriums to strengthen immunity, rehabilitation from coronavirus disease);
- 6) individualism (growing popularity of individual accommodation: tents, campsites, apartments);
- 7) digitalization (development of virtual tourism, online booking).

In Ukraine, on the other hand, the tourism industry has been developing and financed situationally in recent years. Despite global trends, the share of tourism in the overall economy of Ukraine, according to the European Bank for Reconstruction and Development, is 3–4% of GDP, and the tourist balance of travel is negative.

Natural questions arise about the main reasons for Ukraine's low popularity for domestic and foreign tourism, and its lack of competitiveness compared to other countries.

The answers to these questions lie in the plane of the necessary positive developments in various sectors of the economy, as tourism concerns many aspects of human economic and social activity. It is not enough to simply improve the quality of service if the transport infrastructure is underdeveloped. And the development of transport infrastructure in itself will have a negligible impact.

Tourism is a complex phenomenon and requires a systematic approach and sustainable long-term improvement of the situation in a number of areas that influence the decision of a potential traveler to choose the month for rest and travel.

Although the country has all the historical, geographical, natural, economic prerequisites for the development of domestic tourism, we must recognize that today Ukraine is not popular enough in the world tourism market.

Current trends in the development of the tourism market within Ukraine are:

- development of information technologies in tourism;
- growth of self-organized travel;

- development of tourist products according to the types of needs of tourists (for example, “green” tourism, educational, gastronomic, etc.).

Ukraine has significant recreational and tourist potential: climatic resources, diverse relief and landscapes, rich cultural and historical heritage, but rather limited tourist infrastructure in most regions of Ukraine.

Currently, new types of tourism have appeared in world tourism: gastronomic tourism, tasting tours, diet tours, shopping tours, detox tours, surf tours (which tourists go only to learn to surf) and others. In the structure of demand there is a shift of priority from “standard” tours (such as beach holidays) in favor of special programs of individual tourist services.

The ever-increasing amount of information, the ordinary nature of the mass tourist product, obsessive advertising — these factors make a potential traveler less and less receptive to traditional proposals. On the contrary, the interest of tourists in new exclusive and creative products is growing.

The prevailing market trends allow us to predict the prospect of increasing the flow of tourists in such activities as: various types of nature tourism, including “active” (adventure tourism) and “soft” (sightseeing); tourism for cultural heritage sites, as well as combining physical objects with intangible objects, including traditional crafts, music, performances and cuisine; routes filled with natural and cultural heritage sites that attract travelers.

Historical and cultural resources as part of the tourist infrastructure should now become the basis for the creation and development of new exclusive guest formats in the field of tourist accommodation, due to their high attractiveness in the structure of tourist destinations in Ukraine.

In the last ten years, the concept of creating an original atmosphere and impressions has become widespread among hospitality establishments. Modern travelers, “emotion hunters”, are consciously willing to pay more for the pleasure and experience of rest.

Among the hotels in the top ten hotel castles in Europe, they are in great demand among both foreign and local tourists. Comfortable rooms of historic hotels — few, furnished according to their era (the heyday of a particular castle) and equipped with modern technology.

The conceptual approach to the commercial use of historical and cultural sites allows you to find a variety of options for the preservation of architectural monuments. In this regard, Ukraine can use

the rich experience of Western European countries in managing its historical and cultural heritage. In European countries, such buildings (hotels) are usually objects of cultural heritage, control over their activities is in the hands of the state. But the cost of maintenance is already borne by a private entrepreneur who rents a monument for a long period, or an investor.

Literature

1. Official Internet page of the World Tourism Organization. URL: <http://www.unwto.org/>
2. Official website of the State Tourism Development Agency. URL: <http://www.tourism.gov.ua>

Stepanov Viktor

Doctor of Sciences in Public Administration, Full Professor

Kharkiv State Academy of Culture

Kharkiv, Ukraine

ORCID: 0000-0001-5892-4239

TOURISM MARKETING ON THE MARKET OF SERVICES

The increase in the number of tourist companies, the concentration of capital, and the emergence of tourist concerns (the beginning of the 1980s) significantly intensified competition in the tourist business. In particular, the offer in the tourist market exceeded the demand, which led to a fight for clients. Marketing studies began to appear on the market for tourist services [3; 5].

Integrated marketing efforts began to affect the commercial and managerial resources of tourism services. At the same time, in the package of services, their implementation began to be carried out through an intermediary or directly on the consumer market. For example, a tour operator can work through a travel agent or directly with a consumer. A travel agent can not only perform intermediary functions, but also act on the market on behalf of a person. That is, the marketing program implementation proceeds along the technological chain “goods — price — distribution — stimulation” [2].

A successful fight for clients in the tourist market is connected with a well-thought-out marketing policy of a tourist enterprise. It is based on the timely rejection of the product offer, which takes into account the specific situation and specifics of demand at the time of the implementation of the outdated tourist service. Hence, it becomes necessary to determine which components of a separate tourist service package have reached the limit age and which products should replace them to obtain the proper effect [2; 4].

When considering tourism marketing in the services market, attention should be paid to two stages. In the first stage of marketing, one should note tourist services that have their own “price policy” cycle. During the cycle, the demand for a certain set of them gradually increases, reaches a maximum, and then decreases to a minimum

level. You can maintain a high level of demand only by modernizing the product or replacing it with a fundamentally new one. At the same time, the emergence of the so-called “scientific and technical progress” contributed to the rapid development of new industries, the growth of supply, and new services. Conceptually, let us consider the main periods of tourist services.

The first period is when the product is considered on the market as “new” [1; 2]. That is, its production is based on the technology used for the first time. This period is characterized by the small offer scale. At the same time, the product is just being introduced to the tourist market, but it has yet to win the favor of consumers.

The second period was called the “development phase”. It is characterized by the mass production of products that have gained recognition in the tourist market.

The third period was called the “maturity phase”. It is characterized by an increase in the supply of competitors who have mastered the production of a new product. All this leads to saturation of the market and loss of interest in the product on the part of the consumer. He switches his attention and his funds to another market of tourist services.

The second stage of marketing is devoted to the final determination of the price for offered tourist service. The work complexity at this stage consists of the need to take into account numerous factors. Many of them have different and even opposite orientations. At the same time, the pricing of the tourist service has several features that the tour operator must take into account when calculating the price [1; 2; 3].

Note that in Europe, the price for the number of tourist services is subject to state regulation. For most European lines with regular international connections, tariffs must be approved by official agreements between states. In some European countries, there is an official registration or classification of accommodation. At the same time, prices are fixed annually and can change only within certain limits [2; 5].

It should be noted that the influence of organizational forms on the distribution system of tourist services consists in reducing the time a tourist spends preparing a trip. Among these forms of distribution, the formation of a services package and the so-called “direct marketing” have become widespread. Direct marketing involves establishing direct contacts of the tour operator with future customers. In addition, a data bank on the clientele of the tourist enterprise is formed and a “feedback” system is created to take into account possible consumer claims.

The final link of marketing includes a complex of various activities. Many of them are carried out even before the marketing program development. It is about the “image” of the firm, which extends to the offered services. At the same time, a positive image of the company is achieved with full customer satisfaction [3; 4].

Thus, management of the tourist services market is the task of the entire marketing complex. Demand management includes measures to directly stimulate customer activity. In accordance with this, the results are analyzed and a decision is made to preserve the program, modernize it and develop market tourism services.

Literature

1. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні: Навч. посібник. Чернівці: Книги XXI, 2003.
2. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2019. URL: <http://reports.weforum.org/travel-and-tourism-competitiveness-report-2019>
3. Current Travel & Tourism Indicators, CTI 4/1989, WTO, Madrid, January, 1990.
4. Fitzpatrick J. Travel and Tourism in the Single European Market. London, 1989.

Syvak Tetiana

*Student of the
Kyiv National University of Technologies and Design
Kyiv, Ukraine*

Shevchuk Serhii

*Doctor of Geographical Sciences, Professor
Kyiv National University of Technologies and Design
Kyiv, Ukraine*

TOURIST AND RECREATION POTENTIAL FOR THE DEVELOPMENT OF ECO-TOURISM WITHIN NATIONAL NATURE PARKS OF UKRAINE

The development of international ecological tourism activities takes place, mainly, within the boundaries of national natural parks (NPP). Ecological tourism contributes to the preservation of natural landscapes and resources and is an important factor in the socio-economic development of the territory.

The gradual transition from unorganized recreation in nature to ecological tourism can be considered as one of the measures that will ensure sustainable development. The demand for ecotourism is primarily related to increased urbanization, which forms an urban lifestyle and isolates a person from the natural environment. The goals of creating the NPP include the development of sustainable forms of recreation, the availability of tourist and recreational resources allows the development of ecological tourism in the NPP. This type of nature management, with competent organization, contributes to the sustainable development of territories at the regional and national levels, and contributes to the formation of environmental awareness.

In the scientific literature, there are many definitions of ecological tourism, but almost all authors agree that ecological tourism is a trip in nature. The main resource of ecological tourism is little-changed or wild nature and, therefore, its specific objects and inhabitants. At the same time, nature itself is the main goal of ecological travel, staying

in which in itself has recreational and educational value. The main criterion of ecological tours is the minimization of damage to natural landscapes, which is achieved by the implementation of ecological technologies in all components of the tourist product. The American model of ecological tourism formed an idea of travel and rest in nature with natural landscapes that have not been changed by human activity. The European model of ecotourism also emphasizes the natural basis of ecological tourism, but to a greater extent emphasizes the social responsibility of tourism and solving the economic problems of the territories with its help.

Ecotourism is different types of nature-oriented tourism, the main purpose of which is nature protection in combination with a full-fledged rest, both in the corners of wild nature and in the territories of the objects of the nature reserve fund. Ecotourism does not harm nature, and the impact on landscape components will be minimized.

Ecological tourism as a branch of economy has a pronounced resource orientation. The resources of ecological tourism are components of nature and natural-territorial complexes. The main and most significant ecological and touristic resources are the natural territories within the objects of the nature reserve fund. The development of ecotourism on the basis of a network of protected areas has great economic prospects and can become an important basis for attracting additional financial flows. NPP are territorial recreational systems that are full participants in market economic relations. Ecological tourism is consistent with the concept of sustainable development and is able to bring balance between human needs for recreation and conservation of natural tourism resources, which will lead to ecological, economic, social and cultural sustainability of regions. The natural and recreational potential of the territory is perceived as a set of natural objects, conditions and properties that jointly determine the suitability for the development of various types of tourism, create the possibility of various recreational activities, treatment and recovery.

The study of tourist potential in the organization and development of ecological tourism involves its analysis, in which the territory is divided into some parts and their assessment is carried out. The comparative analysis of the territories of the region is based on the rating assessment and typology of its territorial formations. The rating allows you to build recreational areas in the order of their priority according to the size of the tourist potential, and the typology allows you to combine territories into homogeneous groups with similar tourist opportunities. The use of methods of mathematical

statistics — factor analysis and one of the methods of multidimensional classification — cluster analysis — makes it possible to conduct the most accurate comparative assessment of the territory of Ukraine and to identify the types of districts according to the possibilities of development of ecological tourism in them.

Thus, the application of the rating assessment method and the typological approach allows you to objectively differentiate the territory of Ukraine according to the tourist potential, identify trends and regularities in the tourist development of different regions, and on this basis develop constructive ways of using the tourist potential. The results of the assessment and geographical analysis of the integral potential and development opportunities of various types of ecological tourism allow to identify areas with significant tourist potential, as well as to substantiate the main directions of optimizing the use of tourist potential.

NPP of Ukraine make up a single national territorial network and have good prospects of becoming framework elements of national park territorial tourism and recreation systems at the regional level. The objects of the nature reserve fund of Ukraine with a total area of 4.1 million hectares make up 6.8% of the country's area. Before the war, the nature reserve fund included 5 biosphere reserves, 19 nature reserves, 53 national nature parks, and 85 regional landscape parks. In addition to traditional types of tourist services, they provided popular types of recreation — animal watching, photo hunting, volunteer tourism.

The assessment of the potential of the NPP for the organization of ecological tourism, which consists of the identification of natural-recreational, cultural-historical and socio-economic potential, is necessary for the identification of opportunities for the development of tourism and other sustainable types of tourism in parks, their spatial localization on the territory of specially protected natural territories, and determining the regions with the greatest and least potential for the development of ecological tourism in the NPP.

The results of the assessment and geographical analysis of the integral potential and opportunities for the development of various types of ecological tourism in Ukraine allow us to draw a conclusion about the pronounced territorial unevenness and heterogeneity of conditions. In the territorial structure of opportunities for the development of tourism in the natural environment, there are areas with the greatest diversity, a significant amount of resource base and high potential. It is possible to distinguish three groups of regions, distinguished by

the most pronounced tourist opportunities: the west (the Carpathian mountain physiographic country), the center (the right-bank and left-bank forest-steppe) and the south (the coast of the Black and Azov seas).

Increasing the efficiency of using the tourist potential of these regions requires the development of traditional and new areas of tourist activity (adventure, extreme, skiing, ecological, rural tourism, event, cultural and educational, gastronomic, etc. rafting on mountain rivers in kayaks and inflatable boats; air sailing; cycling, caving, ecological tours, etc.). Tourist proposals to concentrate tourists on nature in local places are also promising.

The development of regional tourism policy within the NPP of Ukraine in war and post-war times should be based on the search for new forms of tourist activity. There is a need to identify promising areas for tourism development, to rebuild and restore damaged or destroyed objects of the nature reserve and to solve the issue of optimizing the use of tourist potential in the development of certain types of ecological tourism.

Академік І. І. І. І. І.

доктор економічних наук, професор

Київський національний університет технологій та дизайну

м. Київ, Україна

ДІСЦІПЛІНА: ЕКОНОМІКА ІНДУСТРІАЛЬНОГО ТУРИЗМУ

Розвиток індустрії міжнародного туризму, в останні роки, характеризується непритаманною нестабільністю та кризовими явищами. В результаті пандемії, яка призвела до жорстких обмежень, різко скоротились туристичні потоки по всьому світу, були втрачені тисячі робочих місць, закриті малі та середні підприємства, порушена інфраструктура та значно знизилась надходження до держбюджету національних економік.

Однак, 2022 рік дав надію на відновлення основних тенденцій розвитку індустрії туризму в світі. Так, у січні 2022 року кількість міжнародних туристів збільшилася на 130 відсотків порівняно з 2021 роком. У всіх регіонах світу спостерігалось значне зростання туристичних потоків порівняно з низьким рівнем початку 2021 року. Європа (+199 відсотків) та Північна та Південна Америка (+97 відсотків), як і раніше, демонстрували найвищі показники, при цьому кількість міжнародних туристів склала приблизно половину рівня до пандемії. На Близькому Сході (+89 відсотків) та Африці (+51 відсоток) також спостерігалось зростання у січні 2022 року порівняно з 2021 роком, але показники все ще значно відставали порівняно з 2019 роком [1].

Сприятливі умови та практичні кроки для подальшого розвитку туристичної індустрії були притаманні і Україні та давали надію на подальше зростання, але російське вторгнення посилює економічну і соціальну нестабільність, призвело до зруйнування та втрат туристичної та рекреаційної інфраструктури. Так, за перші чотири місяці 2022 року податків зі сфери туризму до скарбниці держави надійшло на 18% менше, ніж за цей період минулого року [2]. За оцінками експертів втрати будуть більш значущими, оскільки, наведені данні не віддзеркалюють сезону відпусток. Більше того,

якщо конфлікт затягнеться, глобальна індустрія туризму може втратити щонайменше 14 мільярдів доларів.

В жорстких умовах воєнного стану, в яких знаходиться Україна, практично не постраждали об'єкти туристичної індустрії які знаходяться на Заході та в Центральній частині держави. Не дивлячись на це попит на в'їздний туризм в Україну практично відсутній, та і внутрішній туризм залишається практично незатребуваним, бо на перший план висувається вимога забезпечення безпеки туристів, яку не можна гарантувати. Більшість туристичних компаній закрилися чи виїхали з України та почали бізнес в інших державах і зараз намагаються знайти своє місце в новому конкурентному середовищі.

Рекреаційні комплекси, та інфраструктуру туристичної галузі які залишилися можливо використовувати для реабілітації воєнних та цивільних які постраждали внаслідок бойових дій. Відзначимо, що при формуванні доступної туристичної інфраструктури необхідно враховувати такі моменти: доступне середовище має бути безперервним для людини; воно потребує системного підходу і повинне забезпечити повну доступність об'єктів показу, готелів, маршрутів, транспортних засобів, включати не тільки медичну, але і психологічну реабілітацію, здатну повернути постраждалих до суспільного життя, необхідно суворо дотримуватись нормативів, параметрів, технічних характеристик пристроїв для постраждалих; мати координуючий орган; навчений персонал, робота якого пов'язана з експлуатацією коштів, призначених для використання. Фінансове підґрунтя може забезпечити грантова та волонтерська підтримка.

Не менш важливим для туристичної індустрії в умовах сьогодення можуть стати івент-заходи орієнтовані на цільову аудиторію споживачів, таких як саміти, конференції, майстер-класи, вебінари, концерти, творчі зустрічі, бізнес-сніданки, організація виставок та ін.

І якщо раніше для багатьох підприємств організація подібних івент-заходів, дозволяла виділятися, просувати свій товар (послугу) та заявити про себе на ринку туризму, то сьогодні це ще іміджева підтримка України в її боротьбі за незалежність. Сьогодні створення позитивного іміджу одне з основних завдань компаній та держави. Саме імідж підтримує бренд та може впливати на свідомість мас людей, створює індивідуальність, що дозволяє залучити та утримати клієнта, донести до нього правдиву інформацію.

Для того, щоб виправдати очікування та підтримувати статус підприємства та держави, треба пропонувати комплекс івент-заходів. Сукупність заходів є проєкт — тимчасове підприємство,

спрямоване на створення унікальних продуктів, послуг чи результатів, чи програму — ряд пов'язаних один з одним одним проектом, управління якими координується задля досягнення переваг і рівня керованості, недоступних під час управління ними окремо. І в цьому важлива роль належить державним органам влади, саме програма івент-заходів може стати основою формування кластерів та успішною платформою співпраці з закордонними партнерами.

Отже, незважаючи на складні та непередбачувані умови воєнного стану в Україні туристична індустрія у своїй основі має бути збережена задля подальшого стратегічного розвитку національної економіки, як сукупність галузей які стрімко розвиваються та швидко окупаються створюючи робочі місця не тільки на своїх підприємствах але і в суміжних галузях.

Біабабаба

1. Війна в Україні може перешкодити відновленню туризму. URL: <https://news.un.org/story/2022/03/1420802>

2. Туроператори вже не селитимуть в один готель українців і росіян», — голова ДАРТ Мар'яна Олеськів про реакцію світового туризму на війну. URL: <https://thepage.ua/ua/interview/golova-dart-maryana-oleskiv-de-ukrayincyam-vidpochiti-i-yak-pri-comu-rozminutis-z>

Аідеїаа І епаіà Аіеіаеі ед³аіà

кандидат географічних наук,

*доцент кафедри туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Київський національний університет технологій та дизайну;*

кваліфікований туристичний гід

ГС «Всеукраїнська асоціація гідів»

м. Київ, Україна

ЕОЕÜÒÓÓÍÀ ÑÏ ÄÄÙÈÍÀ — Ï²ÄÏÐÓÍ ÒВ ДІ ÇАЕÒЕО ÊДÄÀÒЕАІ ЕО²Í ÄÓŃÒÐ²É

Креативність — головна якість особистості в ХХІ столітті, зміст та стиль життя для мільйонів людей в сучасних умовах інформаційного суспільства. Саме навчаючись протягом всього життя, розвиваючи в собі креативне мислення, людина може бути конкурентоспроможною в сучасному середовищі. Креативність сьогодні — це джерело економічної цінності, здатність людини, що є найголовнішою інтелектуальною власністю та розглядає креативний капітал як найцінніший економічний ресурс.

Все більше людей (суб'єктів) та організацій втілюють свої творчі ідеї з метою покращення життя, і саме різноманітність та синергія креативних індустрій є запорукою успіху розвитку суспільства.

Креативність є однією з характеристик туризму, в основі якої закладено можливість самореалізації особистості, що має безліч своїх проявів. Саме креативність є підґрунтям для виявлення творчого характеру туризму, джерелом продукування технологічних та комерційних інновацій. Туристична індустрія, яка приносить прибутки, сприяє саморозвитку людини, створює креативний контент, є викликом креативно-цифрового суспільства, сферою реалізації креативних індустрій та частиною креативної економіки.

Термін «креативна індустрія» не так давно використовується у вжитку українського суспільства, останнім часом, здебільшого в процесах реформування економіки та соціально-гуманітарної політики держави.

Креативні індустрії є м'якою силою, яка перетворює культуру на впливовий інструмент, ефективна взаємодія якої з економікою неодмінно приносить добробут державі. Креативні індустрії є рушіями економічних перетворень, вони вразливі, потребують державної

підтримки, але водночас, мають великий економічний потенціал. В Європі ця галузь приносить від 5% до 10% ВВП, в Україні — майже 4% (117 млрд. грн у 2021 р).

Організацією Об'єднаних Націй 2021 рік був оголошений Роком креативних індустрій.

Найбільшою програмою Європи з підтримки культурних та креативних індустрій є Креативна Європа, що працює в 40 країнах і має бюджет 2,4 млрд. євро. Програма підтримує культурне різноманіття, реагує на потреби та виклики культурних та креативних індустрій. Серед головних цілей програми — захищати, розвивати та промотувати європейську культуру та мовну різноманітність, а також культурну спадщину, посилювати конкурентоспроможність та економічний потенціал культурних та креативних індустрій.

Підкреслюючи в свою чергу, що збереження культурної історичної спадщини, визнання економічного потенціалу креативних індустрій, розвиток туризму та захист інформаційного простору України стануть внеском в успішне майбутнє країни та нації, Кабінет Міністрів України затвердив розроблений Міністерством культури та інформаційної політики «План заходів щодо підтримки сфери культури, охорони культурної спадщини, розвитку креативних індустрій та туризму». Відповідне розпорядження було прийняте на засіданні уряду 3 лютого 2021 р.

Своєрідним полем діяльності, джерелом натхнення для творчості і креативних індустрій є історико-культурна спадщина — архітектура і ландшафт, місцеві традиції, ремесла, музеї, виставки, свята і фестивалі традиційної культури. Саме останні є тим простором, на якому найчастіше генерується сучасний креативний контент.

Фестивалі створюють атмосферу для емоційних контактів між людьми, сприяють реалізації потреб у міжособистісному спілкуванні, передачі етноспадщини від старшого покоління до молоді, сприяють збереженню єдиного культурного простору в країні, виступають у ролі своєрідного брендингу території, є ретрансляторами національної ідентичності, творчого розвитку, популяризатора місцевих національних традицій, сприяють збільшенню туристів, що робить територію більш конкурентоспроможною на ринку туристичних послуг. Фестивальний рух — це спосіб життя, спосіб мислення сучасної людини, що є абсолютно співзвучним значенню креативності.

Щорічне проведення різноманітних фестивалів міцно увійшло в сучасне культурне життя України, що спонукає до пошуку інноваційних форм та моделей їх проведення, фінансування, механізмів взаємодії з органами культури, спонсорами та представниками ЗМІ.

Е³адааооа

1. Борисова О. В., Турченко О. Г. Спеціалізований туризм: етнофестивалі як брендинг території // Збірник тез доповідей LX Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Лютневі наукові читання». Київ, 01.02.2021. С. 211–214.

2. Нікітенко Е. Креативні технології туризму як виклик креативно-цифрового суспільства і особистості. URL: <http://vestnikzgia.com.ua/article/view/189178> (дата звернення: 21.08.2022).

3. Панельна дискусія: «Креативні індустрії України у позитивному перетворенні світу», Інтелект форум 21–23 травня 2021 р. URL: http://odnb.odessa.ua/view_post.php?id=3297 (дата звернення: 21.08.2022).

Аліна Івонна Івонна Івонна Івонна

кандидат економічних наук,

доцент кафедри фінансів та бізнес-консалтингу

Київський національний університет технологій та дизайну

м. Київ, Україна

САНДИТ НАЧАЛІ В БЛОКCHAIN-ДАТІ ІНТЕРНЕТ- АДАПТАЦІЇ

Глобалізація та діджиталізація усіх світових економічних процесів зумовлює застосування сучасних інформаційних технологій в діяльності будь-якого суб'єкта господарювання і, особливо, в процесі проведення аудиту його діяльності. І це стосується не лише сучасних програмних рішень, але визначає суттєво нові принципи в системі управління, комунікацій, процесах отримання, обробки і зберігання інформації в цілому, формування нових методичних підходів до аудиторської перевірки. Одним з важливих напрямів діджиталізації аудиту є використання Blockchain-технології.

Дослідженню Blockchain-технології присвячено праці таких вітчизняних та іноземних вчених, як: Д. Аппелбаум, С. Бабінська, А. Довбуш, С. Донеган, Дж. Кондос, Р. Немер, Н. Пантелєєва, Ю. Попівняк, П. Пуцентейло, Г. Хілеман, М. Раухс, М. Свон, В. Соррел, інші. Застосування Blockchain-технології потребують більш детального вивчення, особливо, в сфері аудиту.

Процес діджиталізації призводить до змін, які впливають на процес проведення аудиторської перевірки. Так, може змінюватись послідовність аудиторських процедур або окремих операцій на різних етапах проведення перевірки, таким чином створюються умови для трансформації деяких методичних аспектів аудиту.

С. Бабінська зазначає, що Blockchain-технологія — це децентралізована база даних, яка дає змогу перевіряти і передавати інформацію в режимі реального часу [1].

П. Пуцентейло, А. Довбуш вказують, що суть Blockchain-технології полягає у вибудовуванні за певними правилами безперервної послідовності блоків. Кожен блок системи має прямий зв'язок з попереднім блоком, закріплений цифровим підписом [2, с. 145].

Д. Аппелбаум, Р. Немер визначають Blockchain-технологію, як децентралізовану, розподілену книгу обліку транзакцій, в якій всі учасники можуть реєструвати, переглядати, контролювати та затверджувати ідентичну загальну копію в режимі реального часу [3].

Дж. Кондос, В. Соррел, С. Донеган вказують, що Blockchain-технологія — це тип розподіленої електронної бази даних (головна книга), яка може зберігати будь-яку інформацію (наприклад, записи, події, транзакції) і встановлювати правила щодо оновлення цієї інформації [4].

Н. Пантелеєва вважає, що Blockchain-технологія передбачає формування розподіленої децентралізованої мережі збереження даних (транзакцій), елементами якої є записи-блоки визначеного розміру, кожен з яких містить посилання до попереднього та об'єднується в ланцюг блоків відповідно до ідентифікатора, який розраховується за спеціальним математичним алгоритмом. Крім того, потужні криптографічні алгоритми забезпечують її захист. Така властивість, як розподіл полягає в можливості збереження копій даних на значній кількості комп'ютерів, які розміщені по всьому світу, що, своєю чергою, ускладнює процес несанкціонованого доступу та зміни даних [2, с. 145; 5, с. 363–364].

Blockchain-технологія це база даних, що зберігається у вигляді системи блоків, де кожний наступний блок містить в собі зашифровану інформацію про попередні блоки. Унікальність Blockchain-технології полягає в тому, що кожен блок тісно пов'язаний з попереднім і при будь-якій зміні, система його не прийме, так як внесення правок стане очевидним [6, с. 171].

М. Свон розглядає Blockchain-технологію, як багатофункціональну і багаторівневу інформаційну технологію, призначена для надійного обліку різних активів; децентралізовану прозору книгу із записами транзакцій — база даних, оновлювана учасниками, контрольована усіма та не у власності ні у нікого [7, с. 1].

Г. Хілеман, М. Раухс окреслює Blockchain-технологію, як новий тип бази даних, яка дозволяє розділяти її між багатьма сторонами та модифікувати таку базу даних у безпечний спосіб, навіть якщо ці сторони не довіряють одна одній [8, с. 13].

Ю. Попівняк вказує, що Blockchain-технологія ґрунтується на технології розподіленого реєстру на зразок бухгалтерської книги, де зберігається інформація про усі проведені операції. Її обсяг зростає по мірі додавання учасниками у лінійному послідовно-хронологічному порядку нових блоків із записами останніх транзакцій.

Оскілки ця база — децентралізована, то вона не належить жодному суб'єкту господарювання чи учаснику, не контролюється і не регулюється третьою стороною (усі функції в системі розподіляються між учасниками), характеризується анонімністю й застосуванням узгодженого механізму консенсусу. Для підтвердження запису використовуються механізми доказу виконання роботи чи/і доказу частки, усі зміни мають бути схвалені більшістю учасників, і коли їх вже записано в системі, проведену транзакцію практично неможливо змінити чи видалити [9, с. 138].

Використання Blockchain-технології в аудиті дозволить мінімізувати ризики втрати та витоку інформації, що є надважливим моментом діджиталізації прийняття рішень в аудиті. Розглянемо на рисунку 1 інформаційне середовище діджиталізації прийняття рішень в аудиті.

До переваг застосування Blockchain-технології у аудиті відносять децентралізацію зберігання інформації, а також те, що інформація про здійснену транзакцію надходить до усіх сторін процесу і її вже неможливо змінити.

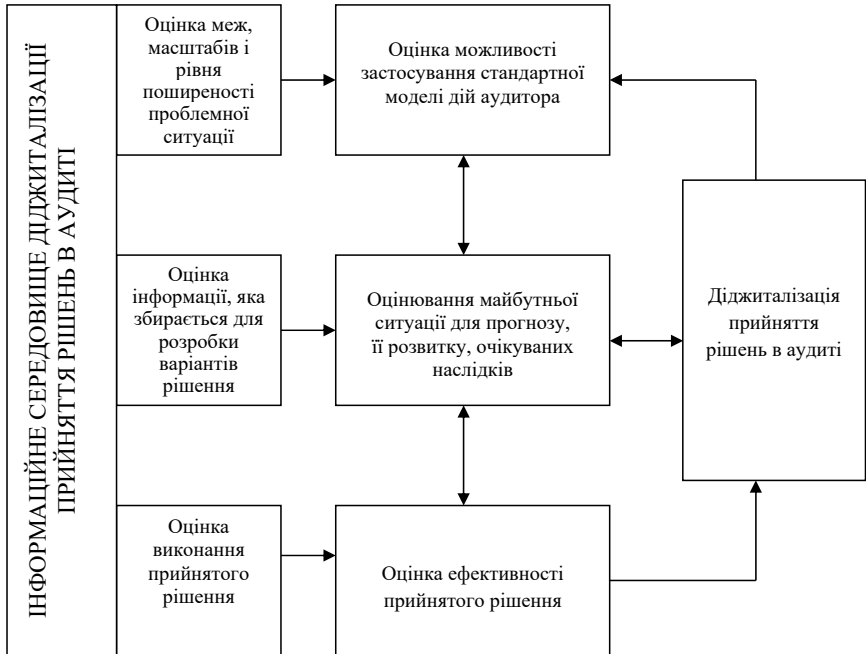

Рис. 1. Інформаційне середовище діджиталізації прийняття рішень в аудиті

До недоліків застосування Blockchain-технології у аудиті можна віднести високу вартість програмного забезпечення.

Отже, діджиталізація аудиту призведе до підвищення ефективності аудиторських процедур, до формування нових і трансформації існуючих методичних підходів щодо аудиторської перевірки. Використання Blockchain-технології в аудиті можливе на різних стадіях аудиту, але необхідно враховувати переваги і недоліки її впровадження.

Ї³абаааба

1. Бабінська С. Технологія блокчейн в аудиті: сучасний стан та перспективи застосування. Економіка та суспільство. 2022. № 36. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-26>

2. Пуцентейло П. Р., Довбуш А. В. Основні вектори розвитку бухгалтерського обліку в умовах цифрової економіки. Інноваційна економіка. 2021. № 3–4 (87). С. 140–151.

3. Appelbaum D. Designing and auditing accounting systems based on blockchain and distributed ledger principles / D. Appelbaum, R. Nehmer // Feliciano School of Business. 2017. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/edc2/4c3ae8cb7f4f978c9353d47986168265fe03.pdf>

4. Condos J. Blockchain technology: Opportunities and risks / J. Condos, W. H. Sorrell, S. L. Donegan [Online]. URL: <https://legislature.vermont.gov/assets/Legislative-Reports/blockchain-technology-report-final.pdf>

5. Пантелеева Н. М. Інформаційна технологія Блокчейн у системі управління державними фінансами. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. 2018. Вип. 1(51). С. 363–369.

6. Бунда О. М. Blockchain-технологія в обліку і аудиті / Проблеми інноваційно інвестиційного розвитку. Київ. — 2022. — № 28. С. 168–179. doi: <https://doi.org/10.33813/2224-1213.28.2022.15>

7. Swan M. Blockchain: Blueprint for a New Economy / M. Swan. Sebastopol: O'Reilly Media, 2015. 129 p.

8. Hileman G. Global blockchain benchmarking study / G. Hileman, M. Rauchs. Cambridge: Cambridge Centre for Alternative Finance, 2017. 119 p.

9. Попівняк Ю. М. Технологія блокчейн у бухгалтерському обліку й аудиті: сучасний стан, можливості та перспективи застосування. Економіка, управління та адміністрування. 2019. С. 137–144.

Андрій Іванович

кандидат економічних наук, доцент

Київський національний університет технологій та дизайну

м. Київ, Україна

Ірина Іванівна

кандидат економічних наук

Київський національний університет технологій та дизайну

м. Київ, Україна

Вплив війни на туристичний бізнес України

Туристичний бізнес України досить сильно постраждав від обмежень введених світовою спільнотою у зв'язку з пандемією COVID-19, а розпочата російською федерацією 24 лютого 2022 року війна, лише пришвидшила і загострила негативні тенденції в туристичній галузі нашої держави. Сьогодні головним завданням підприємств туристичного бізнесу, які знаходяться у тилу є виживання, всестороння підтримка вітчизняної економіки та розробка планів її відновлення у післявоєнний період.

Під час повномасштабного російського вторгнення, яке не має аналогів у новітній історії, складно давати прогнози, але можна вже виокремити певні характерні особливості, які сформувалися у туристичній галузі за перші 5 місяців війни (рис. 1).

У першу чергу, потрібно назвати проблеми логістичного характеру: аеропорти зачинені — для вильоту потрібно дістатись сусідньої країни; залізниця перенавантажена, має суттєве місце прибуття потягів з запізненнями, зміни у традиційних маршрутах з потребою робити додаткові пересадки, підвищений рівень небезпеки у зв'язку з можливістю ракетних ударів по залізничній інфраструктурі; підвищення тарифів на автомобільні перевезення пов'язані зі здорожчанням пально-мастильних матеріалів, автозапчастин та витратних матеріалів; замінування акваторії Чорного моря тощо [2–4; 6].

Значне місце займає повне або часткове руйнування інфраструктури, а особливо знищення / пошкодження об'єктів культурної спадщини України, що нами було виокремлено на рис. 1 в окрему графу.

Так, станом на середину серпня 2022 року Міністерство культури та інформаційної політики верифікувало вже 493 епізоди руйнувань об'єктів культурної спадщини і культурних інституцій. Руйнування зафіксовані на території 14 областей. Найбільше від дій загарбників постраждали релігійні споруди — 166 з них або знищені, або пошкоджені, а 53 з них перебувають на обліку як пам'ятки історії, архітектури та містобудування. Рівень ураження об'єктів коливається від легких пошкоджень до повного руйнування [5].

Також, потрібно пам'ятати що багато готелів, санаторіїв, курортних баз у тилу використовуються для прихистку переселенців з зон ведення активних бойових дій і не можуть бути використані за призначенням з метою отримання прибутку.

Пошук шляхів збереження і нових шляхів розвитку туристичного бізнесу призвів до прискорення вивчення і початку роботи на європейському ринку. Українські туроператори організували надання туристичних послуг у Естонії, Латвії, Литві, Молдові та Казахстані [3].

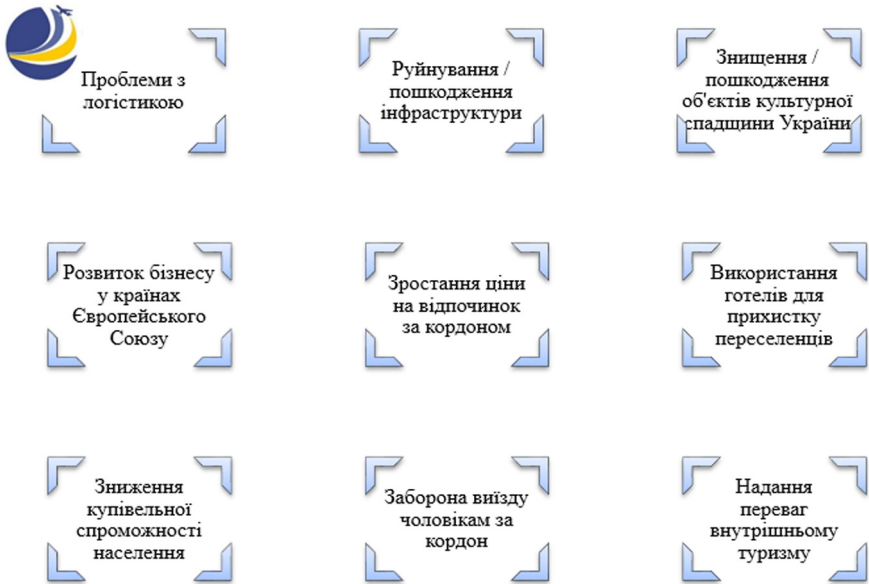

Рис. 1. Характерні особливості туристичної галузі України під час повномасштабного російського вторгнення

Джерело: на основі: [1–6]

Проблеми з логістикою, зростанням курсу валют у свою чергу стали причиною зростання цін на відпочинок за кордоном. Також, не останню роль у зменшенні виїзного туризму відіграло зниження купівельної спроможності населення та заборона виїзду чоловікам за кордон. Усі ці причини стали підґрунтям до освоєння внутрішнього туризму українським споживачем. Бажання відволіктися від війни і відпочити стало поштовхом для подальшого розвитку туристичного бізнесу на Західній Україні [2–4]. Таким чином, туристичний бізнес у глибокому тилу має всі шанси вижити і відносно стабілізуватися.

Підводячи підсумки, варто зауважити, що майбутнє туристичної галузі України буде залежати від ряду факторів: як довго ще триватиме війна, масштабу руйнувань інфраструктури та швидкості її відбудови у післявоєнний період, переорієнтації туристичної галузі у період війни з зовнішнього на внутрішній туризм на тилових територіях, рівня доходу населення, вміння вдало використати маркетингові технології для залучення іноземних туристів на тлі підвищеної зацікавленості іноземців до України та її народу, міграційних процесів, залучення іноземних інвестицій. Ключовим фактором стане визначення місця туризму у стратегії відбудови України і як буде організовано процес контролю за використанням фінансових ресурсів виділених на її реалізацію.

Висновки

1. Зарубіна А. В., Сіра Е. О., Демчук Л. І. Особливості туризму в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. Мукачево. 2022. № 41. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/41>

2. Козлова А. Туризм в умовах війни: що відбувається з галуззю й які перспективи на цьогорічний сезон. COMMENTS.UA. URL: <https://money.comments.ua/ua/news/economy/turizm-v-umovah-viy-ni-scho-vidbuvaetsya-z-galuzzyu-y-yaki-perspektivi-na-cogorichnii-sezon-699311.html> (дата звернення: 17.08.2022).

3. Кириченко С. Подорожі та війна: якою буде туріндустрія після перемоги. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/21/689436/> (дата звернення: 17.08.2022).

4. Свирида Р., Пославська І. Відпочинок під час війни: скільки коштує і які напрямки найпопулярніші. Суспільне новини. URL: <https://suspilne.media/266841-vidpocinok-pid-cas-vijni-skilki-kostue-i-aki-napramki-najpopularnisi-poas-nue-ekspertka-z-rivnogo/> (дата звернення: 17.08.2022).

5. Міністерство культури та інформаційної політики верифікувало вже 493 епізоди руйнувань об'єктів культурної спадщини і культурних інституцій. УКРІНФОРМ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3558758-zafiksuvali-vze-493-vipadkiv-rujnuvan-kulturnoi-spadsini-vnaslidok-vijni.html> (дата звернення: 26.08.2022).

6. Найкращі часи — попереду. Що відбувається з туризмом в Україні під час війни. РБК-УКРАЇНА. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/travel/samyerkie-vremena-vperediproishodit-turizmom-1657645856.html> (дата звернення: 17.08.2022).

Аспірантка кафедри смарт-економіки
Київського національного університету технологій і дизайну
м. Київ, Україна

Доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів та бізнес-консалтингу
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна

Останніми роками значно прискорився процес розвитку цифрових технологій та їх проникнення в життя суспільства, що призводить до переосмислення практик ведення бізнесу та їх трансформацію у технологічну, цифрову систему. Шляхом впровадження новітніх програм та ІТ-платформ, встановлення нового обладнання можна сформулювати ефективне підґрунтя для оптимізації бізнес-процесів та досягнення конкурентних переваг на ринку.

Цифрова економіка налаштована на фундаментальні зміни, що стосуються всіх сфер життєдіяльності людини. У цю епоху кардинальних змін гостро постають питання трендів та тенденцій майбутнього розвитку соціально-економічних систем, до яких у тому числі належить будь-яке промислове підприємство. Зміни практично завжди мають інноваційні складові, тому актуальність вивчення цифрових механізмів як драйверів інноваційного розвитку промислового підприємства є безперечною [5].

Аналіз як світового, так і національного досвіду підприємств, які лідирують в різних галузях промисловості, дозволяє зробити висновок про те, що основою їх конкурентоспроможності та економічного успіху є інноваційні розробки та широке впровадження цифрових технологій. Зазначимо, що економічний стан держави має пряий вплив на розвиток та ефективність інноваційної діяльності підприємства, завдяки чому можна стати більш привабливим

для інвесторів. Саме тому, розвиток та трансформація національної економіки та залучення нових форм ведення бізнесу неможливі без створення умов для розвитку інноваційної діяльності підприємств.

Цифрова економіка є типом економіки, який характеризується активним впровадженням та використанням цифрових технологій зберігання, обробки та передачі інформації в усіх сферах людської діяльності [2]. Цифрова економіка спонукає промислові підприємства до змін з метою адаптації до нових умов господарювання. Цифрові технології, які з'явилися протягом останніх років, дозволяють знайти джерела підвищення ефективності та можливості стрімкого конкурентного розвитку підприємств.

Розвиток інноваційної діяльності промислового підприємства в умовах цифровізації пов'язаний з впровадженням новітніх технологій, що свідчить про модернізаційні процеси, які відбуваються на багатьох підприємствах, і орієнтований на забезпечення найбільш високого рівня конкурентоспроможності. Підприємства, які інвестують у нові розробки, розвиваються більш швидкими темпами у порівнянні з тими, які не приділяють достатньої уваги інноваційній діяльності. Наявність достатнього інноваційного потенціалу на промисловому підприємстві дозволяє бути йому інноваційно активним та впроваджувати новітні технології і продукти [1]. У тому випадку, якщо інноваційний потенціал на підприємстві низький необхідно дослідити основні чинники та умови, які дозволять підвищити його рівень.

Крім того, реалізація пріоритетної інноваційної складової розвитку промислового підприємства відбувається шляхом використання внутрішнього інноваційного потенціалу та здійснення ефективного управлінського впливу.

В реаліях сьогодення створення спільних із споживачем інновацій та орієнтація на клієнта стають нормою, у зв'язку з чим для підприємств стає критично важливим використовувати інноваційну складову, інтелектуальні можливості та гнучкість великої екосистеми для створення конкурентоспроможної інноваційної продукції та послуги.

Для промислових підприємств проблема впровадження цифрових інновацій є дуже складною. Зміна технологічних циклів вимагає значних матеріальних витрат, а руйнування функціонуючих ліній та перехід на нові технології може призвести до повного краху для підприємства.

Визнання цифрової економіки відповідно до факторів та принципів її розвитку дає змогу промисловим підприємствам створити

цифрову платформу та активізувати інноваційну діяльність, спрямовану на розвиток пріоритетних цілей підприємства (рис. 1).

Цифрова платформа дає можливість підприємству автоматично формувати та встановлювати споживчий взаємозв'язок, який спрощує процес вивчення попиту та пропозиції на ринку, визначення ціни та формування угоди. Функціонування даних платформ сприяє прискоренню та раціоналізації виробничих процесів на підприємстві, полегшує процес обміну товарами і послугами, а також активізує процес впровадження інновацій [3].

Зауважимо, що цифровізація має ряд переваг (рис. 1), що сприяють розвитку інноваційної складової промислового підприємства та забезпечують можливість підвищення прибутковості.

На сьогодні, українські промислові підприємства для забезпечення інноваційного розвитку в умовах цифрової економіки змушені нарощувати виробничий та інноваційний потенціал. Відтак, інноваційна складова демонструє безсумнівну потребу переходу підприємств до цифрових технологій, що сприятимуть подальшому розвитку та функціонуванню у глобальному середовищі.

Підводячи підсумки, можна сказати, що цифровізація здійснює позитивний вплив на покращення показників конкурентоспроможності та розвитку промислових підприємств. На основі проведеного

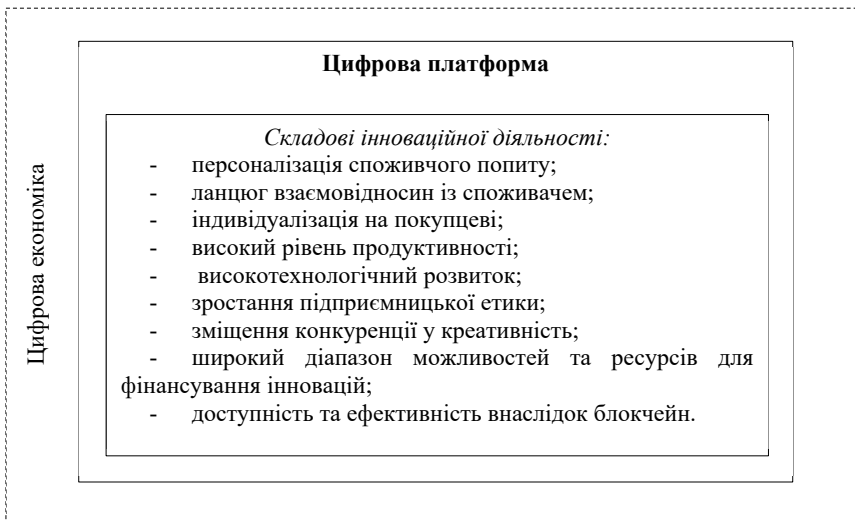

Рис. 1. Переваги цифровізації для активізації інноваційної діяльності підприємства

дослідження визначено, що вплив цифрових технологій надає промисловим підприємствам чималі переваги у процесі адаптації до мінливого зовнішнього середовища за рахунок впровадження цифрових інновацій у процесі господарювання. Тож саме позитивні та швидкі тенденції розвитку цифрових технологій зможуть забезпечити підприємствам повноцінну реалізацію інноваційної складової, конкурентоспроможність та стабільність у майбутньому.

Бібліографія

1. Гринько П. Л. Методологія управління інноваційним розвитком бізнесу в умовах цифрової економіки: дис. ... докт. екон. наук: 08.00.04. Харків, 2020. 522 с.
2. Вишневецький О. С. Цифрові платформи як ядро цифровізації економіки. Цифрова економіка: зб. мат. Національної наук.-метод. конф., м. Київ, 4–5 жовтня 2018 р. Київ: КНЕУ, 2018. 407 с.
3. Карчева Г., Лернатович Р., Кавецький В. Використання технології блокчейн як фактор підвищення ефективності фінансової сфери. Банківська справа, 2017. № 2. С. 110–119.
4. Федоренко В. Г. Управління інноваційним розвитком підприємства: монографія / за заг ред. Федоренко В. Г., Федулової Л. І. К.: ТОВ «ДКС центр», 2014. 346 с.
5. Mesenbourg T. L., Atrostic B. K. Measuring the U. S. Digital Economy: Theory and Practice. URL: <https://2001.isiproceedings.org/pdf/1074.PDF>

Вплив інтеграції європейських стандартів якості освіти на розвиток української освіти

На сьогоднішній день проблема якості освіти є однією з найпріоритетніших державних та суспільних проблем. Саме освіта формує інтелектуальний, культурний, духовний стан суспільства.

Існує багато трактувань поняття якості освіти. Наприклад, за Законом України «Про освіту» якість освіти — це відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг [2]. Науково-популярні джерела ж визначають якість освіти як результат освітньої діяльності та можливостей його досягнення, що повинно бути представлено факторами, які впливали та формували освітній результат залежно від цілей освіти, методологій, змісту, організації та технології освіти [3].

Питаннями відбору критеріїв і показників якості освіти займалися такі сучасні вітчизняні науковці як О. Безпалько, Т. Лях, Р. Павлюк, Н. Кліщевич [5], І. Анненкова [1], А. Василюк, М. Дей [4] та ін. Розробка критеріїв якості освіти в остаточному підсумку завжди базується на результативності навчання, тобто на відповідності до стандартів.

Таким чином, виділення основних критеріїв якості вищої освіти та розробка комплексу показників кожного з них є основою забезпечення цілісного і всебічного моніторингу якості освіти у вищому навчальному закладі.

Система міжнародних стандартів ISO визначає критерій як міру відбиття цілісності властивостей об'єкта, що забезпечує його існування; методологічний інструментарій управління якістю освіти; ідеальний зразок, що відображає вищий, досконалий рівень досліджуваного явища; засіб вибору або виміру альтернатив.

А показник — це конкретний вимірник критерію, що робить його доступним для спостереження, обліку й фіксування [1].

Більшість зарубіжних дослідників вважають, що якість освіти можна вимірювати за допомогою двох компонентів: показників/критеріїв вимірювання якості, які мають відповідати специфіці конкретного навчального закладу та бути прийнятними для клієнтів/здобувачів вищої освіти. В основному якість освіти зараз вимірюється рейтингами університетів, як національних, так і міжнародних [6]. Отже, вважаємо, що якість освіти можна виміряти за допомогою набору компетенцій, які визначають професійну здатність здійснювати професійну діяльність на певному рівні ефективності з розумінням соціальної відповідальності за її результати як процес і результат діяльності, формування професійних компетентностей та професійної свідомості майбутнього фахівця.

Якість освіти — багатопланова категорія, і критерії її оцінки можуть бути найрізноманітнішими. Науковці умовно їх поділяють на чотири групи:

I. Критерії факту (врахування кількісних показників);

II. Критерії якості (дають уявлення про глибину і міцність процесів, що відбуваються у людини);

III. Критерії ставлення (які дають змогу робити висновки про мотиви поведінки і дії, про вибір, який здійснює особа тощо);

IV. Критерії часу (які показують стійкість у вимірі знань, умінь і навичок) [4].

Європейський центр із вищої освіти ЮНЕСКО (СЕПЕС) до критеріїв оцінки якості освіти відносить:

- інституціональну місію й мету навчального закладу;
- параметри освітньої моделі;
- певні стандарти даної програми або дисциплін;
- гарантоване виконання базових стандартів та еталонів;
- досягнення встановлених цілей на різних етапах навчання;
- здатність задовольняти попит й очікування освітніх послуг і зацікавлених учасників освітнього ринку;
- прагнення до постійного вдосконалення навчального процесу;
- якість персоналу, що визначається ступенем академічної кваліфікації, і наукових співробітників вищих навчальних закладів;
- якість підготовки студентів за умови диверсифікованості освітніх програм;
- якість інфраструктури й фізичного навчального середовища ВНЗ;

- якість реалізації освітнього процесу через рівень майстерності педагога та рівень досягнення тих, хто навчається, в освітньому процесі;
- якість умов реалізації освітнього процесу;
- якість управління системою освіти в конкретному освітньому закладі [4].

І. Анненкова пропонує наступний комплекс критеріїв:

1. Критерії якості умов здійснення освітнього процесу (потенціал абітурієнтів, кадровий потенціал ЗВО, навчально-методичне забезпечення освітніх програм, інформаційні та бібліотечні ресурси, задоволеність студентів і співробітників соціальними умовами, матеріально-технічне забезпечення, якість викладання, науковий та інноваційний потенціал;

2. Критерії якості функціонування освітнього процесу (цільове, змістове, технологічне, ресурсне та організаційне забезпечення), тобто забезпечення відповідності місії, основних напрямів стратегії ЗВО поставленим цілям; реалізація освітніх програм; реалізація академічної мобільності; здійснення навчально-виховної роботи і забезпечення різних видів практик студентів; здійснення загального менеджменту у ЗВО, включаючи управління персоналом, інфраструктурою, матеріальними й інформаційними ресурсами, технологіями та ін.; реалізація внутрішньої гарантії якості;

3. Критерії якості результату (результативність набору студентів та їх успішність, рівень сформованості у них професійних ключових компетентностей, задоволеність роботодавців, результати підвищення якості підготовки фахівців) [1].

Таким чином, в сучасній науці існує багато підходів до визначення критеріїв якості освіти, проте ми можемо зробити висновок, що повна формалізація цих критеріїв навряд чи можлива, оскільки необхідна побудова їхньої цілісної системи, а в оцінці інтелектуальної діяльності існують аспекти, які важко піддаються формалізації.

Бібліографія

1. Анненкова І. П. Критерії і показники якості освіти у ВНЗ // Наука і Освіта. 2011. № 8. С. 4–8. URL: http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/8_2011/1.pdf

2. Закон України «Про освіту» // Верховна Рада України; Закон від 05.09.2017 № 2145-VIII (Редакція станом на 05.07.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

3. Коротков Є. Концепція якості освіти [Електронний ресурс] / Є. Коротков. URL: <http://osvita.ua/school/manage/gener al/1342/>

4. Якість вищої освіти: теорія і практика: навчально-методичний посібник / за наук. ред. А. Василюк, М. Дей; кол. авторів: А. Василюк, М. Дей, В. Базелюк (та ін.); НАПН України, Університет менеджменту освіти. Київ; Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2019. 176 с.

5. Bezpalko O. V., Klishevych N. A., Pavliuk R. O., Liakh T. L. Criteria and indicators of university education quality: the results of expert. The New Education Review. 2011. № 46. P. 61–71. URL: <http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/18294>

6. Kaidalova A. V., Posylkina O. N. Theoretical and methodological approaches to measuring of quality of education in the context of higher educational establishments rating. Pharmaceutic Bulletin. 2015. № 4. P. 75–81. doi: 10.11603/2312-0967.2015.4.5562

Еіетї е-аі еі Оаоуї à Î еаепаі ад³аі à

кандидат технічних наук,

*доцент кафедри туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Київський національний університет технологій та дизайну*

м. Київ, Україна

**Î ÑÎ Î ÂÎ º Î ÆÎ ÐВÎ ÊÈ Ï ºÑÈВÂÎ аÍ Í Î ÂÎ
ÂºÄÐÎ ÄÆАÍ Í В ÆÃÑÒÐÎ Í Î Ï º×Í Î ÂÎ
ÒÓÐÈÈ Ò Â ÓÈÐÀ-Í º**

Війна внесла істотні зміни в економіку нашої держави, не став винятком і гастрономічний туризм, стратегічна мета якого, полягала у створенні конкурентоспроможного продукту на світовому ринку, здатного максимально задовольнити туристські потреби населення як нашої країни так і інших держав. З початком повномасштабної військової агресії російських військових та активної фази бойових дій проти України, більша частина туристичного бізнесу була фактично паралізована через різноманітні обставини.

У зв'язку зі змінами тенденцій на ринку гастрономічного туризму постає необхідність, активно створювати і розвивати нові туристські продукти, що відповідають сучасним популярним течіям та тенденціям. Подібні виклики будуть стояти перед Україною у післявоєнний період. Тому окреслення перспектив відродження та розробка стратегічного плану розвитку гастрономічного туризму у післявоєнний час на засадах використання та узагальнення закордонного досвіду є досить актуальними.

Поточна ситуація з повномасштабним вторгненням російських військ в Україну змінила світогляд людства на багато явищ, у тому числі суттєво вплинула на подальшу стратегію розвитку туризму. До початку воєнних дій а нашій країні представники туристичних підприємств України відзначали, що гастрономічний туризм з кожним роком збільшував свою частку на туристичному ринку, оскільки туристам, в т.ч. закордонним стає все цікавіше пізнавати країну не тільки за допомогою традиційних турів, але й з позиції смаку, знайомства з національною кухнею [1].

Гастрономічні подорожі приваблюють людей, бізнес яких безпосередньо пов'язаний з виробництвом кулінарної продукції та її жи-

ванням, а саме ресторанних критиків, дегустаторів, рестораторів та сомельє, з метою підвищення рівня професійних знань, отримання відповідного досвіду, пізнання чогось нового. Більш того, програми багатьох гастрономічних турів передбачають майстер-класи від кращих шеф-кухарів, які діляться секретами приготування тої чи іншої страви. Також це представники турфірм, які подорожують з метою вивчення того чи іншого туристського напрямку для розширення свого бізнесу завдяки впровадженню подібних турів.

В контексті вище наведеного необхідно підкреслити що, гастрономічний компонент відіграє значиму роль не тільки у гастрономічному туризмі, але є вагомим для різних типів мандрівників. В туристичній діяльності дестинації, гастрономічні туристи є лише невеликим сегментом цільової аудиторії, на яку орієнтоване використання гастрономічного компоненту. Для багатьох туристів гастрономія може не бути первинним до подорожі, проте яскрава гастрономічна пропозиція зробить свій вплив на їх вибір на користь тієї чи іншої зони відпочинку, які відображують відношення подорожуючих до гастрономічного компонента і їх мотивацію під час подорожей.

Уподобання туристів в післявоєнний період можуть дещо змінитись і розширитись, можуть дещо змінитись географічні уподобання, у зв'язку із зміною політичної ситуації у світі і нових викликів часу. До речі, може виникнути новий тип туриста гастрономічний екстрим-турист (*gastronomy extrim-tourist*), який під час подорожі надає перевагу їжі в екстремальних місцях із урахуванням специфіки подорожі.

Якби зараз ситуація із української галуззю туризму не виглядала песимістично, слід нагадати, що у світі є багато прикладів, коли після масштабних конфліктів країни відновлювалися та знову приймали туристів і гастрономічний туризм не буде винятком.

Достатньо велика кількість держав і міжнародних організацій виявила готовність надати допомогу у відродженні та промоції українського гастрономічного туризму. Оскільки Україна має чимало невикористаних туристичних можливостей та пошуку нових шляхів розвитку як підприємств туристичного бізнесу, так і готельно-ресторанної сфери. Абсолютно всі міністри туризму тих країн, які підтримують Україну, зазначили, що після завершення війни, нашої перемоги і які тільки стане безпечно, перш за все, вони відвідають Україну і запросять своїх громадян не тільки подивитися власними очима на ті місця болю, покласти квіти загиблим, підтримати Україну економічно та допомагати в експертній роботі

по відновленню туризму, а і спробувати класичні місцеві страви регіону або країни в цілому.

Глибоке вивчення основних світових тенденцій розвитку гастрономічного туризму дасть змогу використати їх для відродження та розбудови вітчизняного туристичного ринку. В перспективі це сприятиме покращенню туристичного іміджу України та зростанню туристичних потоків. Конкурентною перевагою українського гастрономічного туризму для іноземців є доступна ціна на продукти харчування, солодощі, алкогольні напої, крафтові продукти, що забезпечить притоки туристів і зростання доходів туристичної сфери нашої країни.

Одним з таких рішень — є об'єднання декілька зусиль учасників з метою розвитку, вдосконалення роботи вище зазначених підприємств для досягнення бажаних результатів у майбутньому. Найчастіше туристи будуть хотіти познайомитися не тільки з пам'ятками, а й з особливостями місцевої кухні. Гастрономія є важливим ресурсом території, джерелом формування її ідентичності. З точки зору організаторів гастрономічний туризм передбачає знайомство з особливостями технологій приготування місцевих харчових продуктів, історією і традиціями їх споживання, а також можливу участь туриста в приготуванні національних страв, відвідування кулінарних фестивалів та конкурсів та культурно масових заходах та почути, як під час війни ресторатори працювали на волонтерських кухнях, влаштовували українські ланчі у всьому світі, пекли чорнобаївський хліб, варили сухий коломийський борщ для захисників.

Гастрономічні тури після війни за наявності якісного сервісу та цікаво розробленої програми виділятимуться серед запропонованих сьогодні турів своєю екзотичністю, а також сприятимуть збільшенню потоку туристів з гастрономічними цілями та позиціонуватимуть Україну як гастрономічну локацію. Таким чином, місцевим туроператорам можна рекомендувати формування гастрономічного туристичного продукту з різною тривалістю та ціновою політикою.

Аналізуючи тему гастрономічного туризму взагалі, необхідно зазначити, що багато іноземних науковців постійно розширюють гастрономічні уподобання туристів, аналізують, впроваджують нові технології, описують рецептуру. Це, переш за все, підвищує атракцію країни, зосереджує увагу на уподобаннях самого туриста, який потім рекламує ту чи іншу страву по всьому світу у своїх відгуках.

Отже, відродження гастрономічного туризму у післявоєнний час є важливою складовою сталого розвитку туристичної сфери України, який здатен генерувати істотні економічні і соціальні блага для

учасників туристичного ринку. Підсумовуючи вищенаведене з метою розвитку туристичної галузі, задоволення запитів особистості, взаємозбагачення соціальних зв'язків для України, як і для будь-якої держави світу, потрібний належний рівень розвитку гастрономічного туризму як пріоритетного вектору розвитку післявоєнної України і звісно стабільність в державі.

Б³абабаба

1. Mihailuk E., Khumarov A. Development of gastronomic tourism perspectives in Ukraine. *Economic Innovations*. 2020. V. 22. № 2(75). P. 71–81.
2. Фесенко Г. О. Гастротуризм як актуальний тренд сучасного розвитку сфери туризму в Україні. *Ефективна економіка*. 2021. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8884>.
3. Всесвітня туристична організація. URL: <https://www.unwto.org>.
4. Корнілова В. В., Корнілова Н. В. Сучасні тенденції розвитку гастрономічного туризму. *Ефективна економіка*. 2018. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6112>

Ірина Ірина Ірина Ірина Ірина

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та ФЕБ,
доцент кафедри фінансів та бізнес-консалтингу
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЧНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВА

Забезпечення стратегічних конкурентних переваг можна розглядати як процес пошуку нових позицій, які заохочують існуючих споживачів або процес залучення на ринок абсолютно нових споживачів. В умовах становлення ринкових відносин кожен їх учасник повинен мати достатню гнучкість, щоб оперативно реагувати на зміни, які відбуваються на ринку.

Запропоновано методичний підхід щодо стратегічного управління конкурентними перевагами, який включає три етапи відповідно до загальних управлінських функцій, а саме «Аналіз», «Планування» та «Моніторинг» (рис. 1). Особливістю запропонованого підходу є те, що функція аналізу (етап 1), яка є однією з головних складових управлінського процесу та забезпечує реалізацію будь-яких інших управлінських функцій, є початковою в процесі управління конкурентних переваг підприємства. Функція ж моніторингу (етап 3) розглядається в широкому сенсі та охоплює стратегічне й оперативне управління процесами формування конкурентних переваг підприємства.

Зовнішній аналіз, передбачає дослідження сукупності факторів макро- та мікросередовища підприємства.

Завданнями зовнішнього аналізу є визначення сприятливих для підприємства можливостей і загроз з боку макросередовища, яке є середовищем опосередкованого впливу (економічні, соціальні, науково-технічні, політико-правові, природні, демографічні, культурні фактори) та мікросередовища прямого впливу (конкуренти, споживачі, постачальники, партнери тощо).

Суттєвою умовою визначення можливостей та загроз є аналіз взаємодій зі стейкхолдерами — фізичними і юридичними особами, які

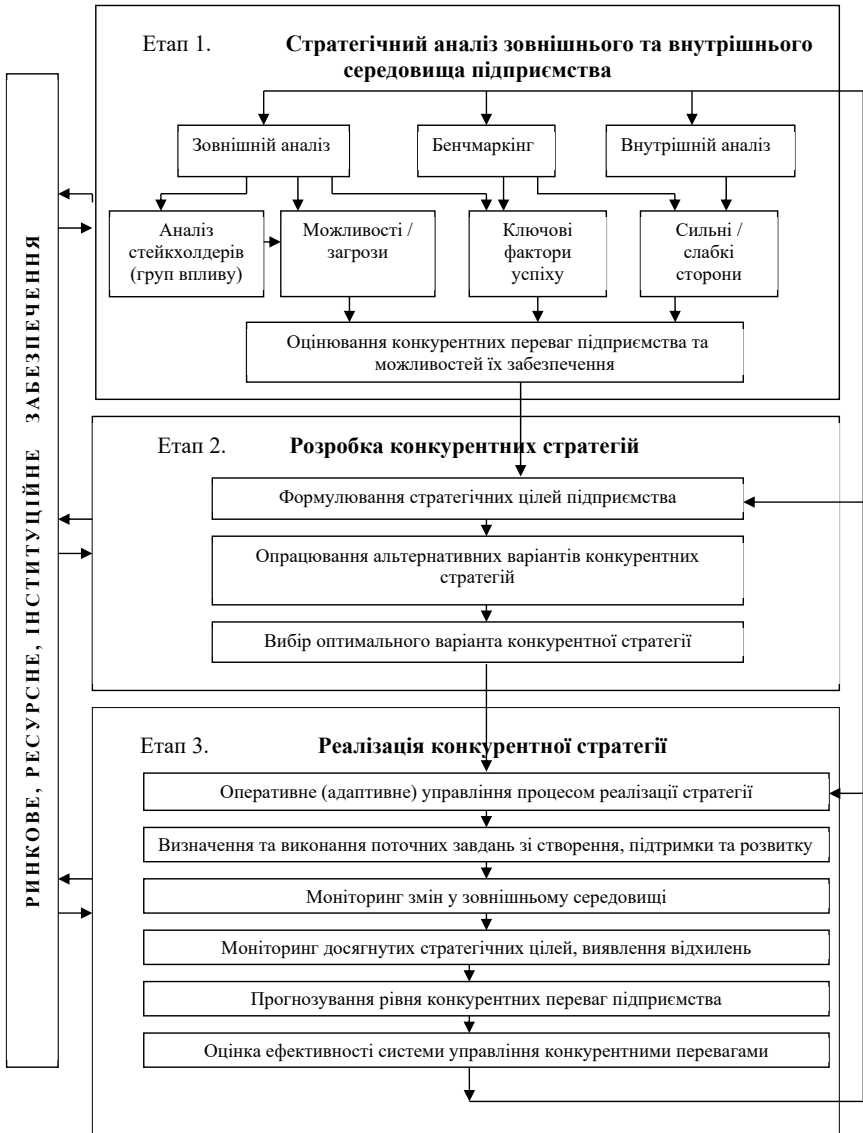

Рис. 1. Етапи та процедури стратегічного управління конкурентними перевагами підприємства

Джерело: удосконалено автором за даними [1, с. 5]

спроможні вплинути на процес досягнення цілей підприємства. Стейкхолдери (від англ. Stakeholder) — це акціонери, учасники або інші особи, які мають частку в статутному (пайовому) капіталі підприємства; в широкому сенсі — це фізичні або юридичні особи, зацікавлені у фінансових та інших результатах діяльності підприємства [2].

Підприємство у своїй діяльності повинно максимально враховувати інтереси всіх груп стейкхолдерів. Проте на практиці часто інтереси різних груп (наприклад, акціонерів та найманих працівників) або представників усередині однієї групи стейкхолдерів не дається повністю узгодити.

Тому необхідно, перш за все, визначити головні пріоритети в узгодженні інтересів різних груп стейкхолдерів. Аналіз стейкхолдерів також має базуватися на прогнозі динаміки інтересів і впливу різних їх груп, що сприятиме визначенню потенційних загроз і можливостей для підприємства в перспективі.

Стратегічний бенчмаркінг дозволяє забезпечити взаємозв'язок методології стратегічного менеджменту та процесу бенчмаркінгу, кінцевим результатом якого є знаходження унікальних можливостей, методів організації та ведення бізнесу з метою досягнення стратегічних цілей, необхідних для завоювання підприємством стійких конкурентних переваг [3, с. 536–537]. Такі унікальні можливості можуть включати: розробку інноваційних або модернізацію існуючих виробів; оновлення устаткування; розробку нових ділових та виробничих процесів або вдосконалення вже існуючих; освоєння нових або подальше освоєння існуючих ринків збуту; впровадження інноваційних методів у загальне управління підприємством, процесу маркетингу та збуту продукції, а також інтеграцію з іншими суб'єктами ринку.

Бенчмаркінговий аналіз відрізняється від стратегічного аналізу, перш за все, тим, що передбачає діагностику системи управління та конкурентних переваг не тільки лідерів — підприємств, що належать до одних видів економічної діяльності, але й поза ними, у інших сферах.

Для формування й реалізації ефективної конкурентної стратегії кожному з українських підприємств необхідно ввести регулярний моніторинг стану та змін зовнішнього й внутрішнього середовища.

У зв'язку з цим підприємствам для ефективної стратегії управління конкурентними перевагами необхідно використовувати різні інструменти стратегічного менеджменту (кваліфікацію менеджерів, і їх компетенції; внутрішні ресурси підприємства; ступінь використання можливостей зовнішнього середовища (попит, конкуренцію, інтеграцію із суб'єктами ринку)).

Завдання

1. Барабась Д. О. Концептуальні основи управління конкурентними перевагами підприємства // Спецпроект: аналіз наукових досліджень: Збірник наукових праць. Дніпропетровськ: ПДАБА, 2007. С. 5–11.
2. Безручко О. О. Значення інтересів стейкхолдерів у процесі управління діяльністю підприємства. URL: http://www.rusnauka.com/18_DNI_2010/Economics/69677.doc.htm
3. Морщенок Т. С. Бенчмаркінг як інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємницьких структур / Т. С. Морщенок // Економіка і суспільство. Харків. 2017. С. 533–540.

Доктор економічних наук, професор,

професор кафедри фінансів та бізнес-консалтингу

Київський національний університет технологій та дизайну

м. Київ, Україна

Ірина Іванівна Іванівна Іванівна

Ірина Іванівна Іванівна Іванівна Іванівна Іванівна

Ірина Іванівна Іванівна Іванівна Іванівна Іванівна

Загальновідомим є той факт, що за часів СРСР аудиторської діяльності в Україні не було. І хоча вже з 1987 року відмічалось створення перших аудиторських структур, а у 1992 році було зареєстровано спілку аудиторів України, першим документом, який офіційно визначив діяльність аудиторів був Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22.04.93 № 3125-ХІІ. Зазначений закон не просто визначав всі ключові питання правових засад здійснення аудиторської діяльності в Україні — він був спрямований на створення вітчизняної системи незалежного фінансового контролю з метою захисту інтересів користувачів фінансової та іншої економічної інформації. При цьому, система аудиту була створена за англо-американською моделлю, коли законодавча база регулювання аудиторської діяльності формується за ініціативою суспільних професійних організацій. В Україні такою організацією стала Аудиторська палата.

Наступний рівень системи нормативного регулювання аудиторської діяльності України визначений стандартами аудиту, призначення яких встановити норми здійснення процесу аудиту. Стандарти аудиту — це документи, що формулюють єдині вимоги, при дотриманні яких забезпечується відповідний рівень якості аудиту та супутніх йому послуг. На базі аудиторських стандартів формуються навчальні програми для підготовки аудиторів та єдині вимоги до проведення іспитів на право займатися аудиторською діяльністю. До 31 грудня 2003 року в Україні діяли вітчизняні Національні стандарти аудиту, які були розроблені відповідно до міжнародних стандартів. Однак, Аудиторською палатою України було прийняте рішення в якості національних застосовувати Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики, які починаючи з 1 січня 2004 року використовують в якості національних.

Міжнародні стандарти аудиту містять:

- основні принципи;
- необхідні процедури;
- рекомендації щодо застосування принципів і процедур проведення аудиторської діяльності.

Формалізовано, міжнародні стандарти аудиту мають наступну структуру:

- введення, що відображає мету і завдання стандарту, а також розкриває визначення найважливіших термінів, що використовуються у стандарті;
- розділи, які розкривають інформацію за сутністю стандарту;
- додатки (для деяких стандартів).

Перехід до Міжнародних стандартів аудиту, на нашу думку, можна пов'язати з наступними причинами: перш за все, ними користуються усі країни Євросоюзу, до якого ми прагнемо вступити; по-друге, українським підприємствам, які зацікавлені в залученні іноземних інвестицій, необхідно представляти фінансові результати своєї діяльності відповідно до міжнародно-визнаних стандартів; по-третє, для підготовки фінансової звітності відповідно до міжнародних стандартів необхідне глибоке знання як українських, так і міжнародних принципів бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності [4, с. 93].

Міжнародною федерацією бухгалтерів був розроблений Кодекс етики професійних бухгалтерів, який регламентує фундаментальні принципи аудитора: чесність, об'єктивність, професійна компетентність та належна ретельність, конфіденційність та професійна поведінка.

З 1 жовтня 2018 р. вступив в силу новий Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», яким було внесено суттєві зміни в регулюванні аудиторської діяльності в країні. Перш за все слід відмітити, що новий Закон змінив модель регулювання та нагляду за аудиторською діяльністю в Україні з англо-американської на європейську, в якій переважає державна законодавча ініціатива. Було запроваджено Орган суспільного нагляду, який складається з Ради нагляду та Інспекції із забезпечення якості.

Поняття обов'язкового аудиту було узгоджено з Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», шляхом введення термінів «підприємства, що становлять суспільний інтерес», «великі підприємства», «середні підприємства», «малі підприємства», які використовуються в діючих нормативних документах про аудит [2].

Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» змінив модель регулювання та нагляду аудиторської діяльності в Україні, в склад якої входить Міністерство фінансів України, Орган суспільного нагляду, Аудиторська палата України, комісія з атестації аудиторів [3]. Суттєво змінились вимоги до суб'єктів аудиторської діяльності, які проводять обов'язковий аудит, умови фінансування Органу суспільного нагляду, Аудиторської палати України, складання звітів про аудит, підстави для притягнення аудитора та суб'єктів аудиторської діяльності до професійної відповідальності при вчинення ними професійного проступку та інші [1, с. 184].

Отже, поводячи аналізування теоретико-методологічної бази регулювання аудиторської діяльності в Україні, слід виділити наступну сукупність законів та інших регламентуючих документів:

- Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність»;
- Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»;
- Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг;
- Кодекс етики професійних бухгалтерів;
- Господарський кодекс та інші нормативно-правові акти, які регулюють підприємницьку діяльність.

Крім того, слід зазначити, що нормативна база, яка регламентує аудиторську діяльність в Україні постійно розвивається під впливом чинників внутрішнього й зовнішнього середовища.

Висновки

1. Бурова Т. Сучасна модель регулювання та нагляду аудиторської діяльності в Україні та закордоном / Т. Бурова // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Економічні науки. 2018. № 2. С. 182–187.

2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16 липня 1999 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws>

3. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21.12.2017 № 2258-VIII [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної ради України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws>

4. Розвиток аудиторської діяльності в Україні із запровадженням Міжнародних стандартів аудиту / В. П. Бралатан, Л. Г. Михальчишина // Облік і фінанси. 2012. № 1. С. 91–94.

Оадапїаї еї 2дєї а І еаепїаї а

*доктор економічних наук, професор
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

Оадапїаї еї І еаепїе Надаєїае÷

*кандидат економічних наук
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

**І Аї ДВї È ÇÀÁÀÇİ Å×ÁÍ Í ß
Êİ Í ÊÓÐÁÍ ÒÍÑÌ ÐÌÌ Í ÆÍ Í ÑÒ²
ÓÊÐÀ-Í ÑÜÊË ÒÍ ²ÅÂÐÑÈÒÀÒ²Â
Â Í ²ÑÈßÂÎ аÍ Í Î Í Ó İ ÅÐ²Î Ä²**

В умовах посилення глобалізаційних процесів, в тому числі пандемії COVID-19 та нового для України виклику — військової агресії з боку РФ, перспективи розвитку системи вищої освіти залежать не лише від рівня економічного потенціалу країни, але й можливостей та переваг євроінтеграційного курсу України. Проте крім переваг, які надає інтеграція українській системі вищої освіти (СВО) в європейський освітній простір, слід враховувати і ризики такої взаємодії, серед яких: «відтік мізків» — молоді та науково-педагогічних працівників та, як наслідок, втрата людського капіталу країни [1, с. 10], які в умовах війни набули характеру реальних загроз. Одним із індикаторів цього є значне скорочення вступників до українських ЗВО у 2022 році [2]. Отже, на сучасному етапі важливим завданням для української СВО є збереження конкурентоспроможності ЗВО, враховуючи особливості функціонування в умовах військової агресії та цілі післявоєнного відновлення України.

Слід зазначити, що ситуація в українській вищій освіті, що в останні роки перебувала у стані реформування, ускладнилася військовою агресією з боку РФ, наслідком якої стала втрата економічного потенціалу ЗВО через завдані руйнування, відтік студентів та науково-педагогічних працівників за кордон, в більшості — не за програмами академічної мобільності. Так, дані, наведені в [3, 4], свідчать, що від бомбардувань та обстрілів постраждало 1748

закладів освіти, при цьому 144 з них зруйновано повністю; змінили місце свого розташування 34 заклади вищої освіти, 42 коледжі і 65 відокремлених структурних підрозділів. Щотижня кількість ЗВО, які зазнали руйнувань та втрат внаслідок військових дій неупинно зростає. Зазначене свідчить про необхідність розробки державної політики у сфері вищої освіти щодо вирішення проблем, які наразі особливо загострилися, та їх розгляд через призму національних інтересів та національної безпеки.

Зумовлена військовою агресією з боку РФ міграція молоді різного віку призвела до втрати контингенту українськими університетами, частину якого відновити не вдасться. За статистичними даними [5]: «... на 20 червня держкордон на виїзд з України перетнуло 5,4 млн. осіб, з них 4,8 млн. осіб — наші співвітчизники. Серед них за деякими даними вивезено з під бомбувань 2 млн. українських дітей». Щодо наслідків військової агресії з боку РФ на ситуацію у сфері освіти наводяться дані [6–8], що з усього дитячого населення України більше ніж половина — 4,3 млн. дітей з 7,5 млн. загалом — вимушені були покинути свої домівки. Так, на початок травня за кордон виїхало більш ніж 23 тис. педагогічних працівників і понад 600 тис. учнів. Зазначене дозволяє дійти розуміння, що відтік молоді і ризик її неповернення в Україну є чинниками втрати людського капіталу. Отже, дану тенденцію слід розглядати через призму національної безпеки.

До причин, які спонукають молодь виїжджати за кордон і які існували в довоєнному періоді, також слід віднести проблеми із працевлаштуванням за фахом. В [6] зазначається, що негативною стороною масовості вищої освіти, яка характерна для України, стало «знецінення отримуваних кваліфікацій». Така ситуація, яка особливо загострилася в умовах скорочення ринку праці під впливом військових дій на території України, потребує розробки відповідних заходів як з боку держави, так і МОН України. Так, до важливих завдань сьогодення слід віднести розробку державної міграційної політики, спрямованої на повернення українських мігрантів з-за кордону після завершення військових дій, а з боку МОН України відповідних програм, орієнтованих мотивувати молодих людей до продовження освіти в українських ЗВО. Останнє стає можливим завдяки використанню ЗВО новітніх цифрових платформ та технологій дистанційного навчання для тих студентів, які виїхали з країни або переїхали в інші регіони, що забезпечило можливість продовження навчання, з наступним їх поверненням до своїх університетів після завершення військових дій на території України.

Можливою формою існування та збереження потенціалу української системи вищої освіти вважаємо взаємодію українських і європейських університетів задля досягнення спільних цілей та з урахуванням інтересів усіх сторін. Передумовою для цього є обраний Україною курс на євроінтеграцію, зроблені у цьому напрямі кроки і здійснювані реформи, а також надання Україні статусу кандидата в члени ЄС, що відкриває нові можливості для відновлення в післявоєнному періоді та розвитку усіх галузей економіки. Важливим принципом як міжнародного співробітництва ЗВО, так і зовнішньоекономічної діяльності є дотримання нормативно-правових актів України та договірна основа такої співпраці. В умовах війни ці питання набули частково стихійного характеру, що викликано значним потоком вимушених мігрантів, які виїхали за межі України в пошуках більш безпечних умов.

Встановлено, що в умовах військової агресії конвергенція українських ЗВО з європейською освітньою системою (ЄОС) забезпечить можливість функціонування ЗВО та її розвиток в періоді післявоєнного відновлення. Для вироблення адекватної стратегії, яка дозволить знизити можливі ризики та віднайти оптимальні шляхи подальшого розвитку ЗВО України, необхідно здійснити аналіз можливостей і загроз конвергенції ЗВО України з європейськими університетами за умови забезпечення конкурентоспроможності українських ЗВО і збереження їх потенціалу. При цьому слід зазначити, що глибина освітньої конвергенції залежить від множини чинників, які по різному проявляються в умовах військової агресії, враховуючи існуючі виклики європейської інтеграції, а також відмінності та схожості у побудові освітніх систем України та окремих європейських країн.

Для аналізу різних аспектів освітньої конвергенції потребується розробка системи кількісних і якісних показників задля забезпечення комплексності оцінювання якості взаємодії університетів України з ЄОС, враховуючи вплив військової агресії та процес освітньої інтеграції з ЄС. Прикладом такої взаємодії ЗВО України з іноземними університетами є співпраця за напрямками: академічні обміни, академічна мобільність студентів, науковців-дослідників і науково-педагогічних працівників, фахова практика та стажування за кордоном, міжнародні наукові та освітні проекти, які відкривають додаткові можливості у сфері освіти і науки на засадах посилення співпраці з міжнародними партнерами. Важливим завданням при реалізації окремих форм такої взаємодії є збереження конкурентоспроможності та потенціалу ЗВО, що потребує розробки відповідних заходів як на рівні окремих закладів вищої

освіти, так і МОН України. Ахновська І. О. зазначає [9], що на тлі прагнення до універсальності та стандартизації в освіті, які, в тому числі, закладено принципами Болонського процесу, основою конкурентних переваг ЗВО є інваріантність в освіті. Це дозволить забезпечити конкурентоспроможність в умовах євроінтеграції українських ЗВО, процес якої прискорився під впливом військової агресії з боку РФ через вимушену міграцію молоді до більш безпечних європейських країн.

За результатами аналізу наукової літератури та тенденцій, які склалися у сфері вищої освіти, визначено елементи забезпечення конкурентоспроможності та безпеки СВО України як складової національної безпеки, основними з яких є: удосконалення державної політики з орієнтацією на збереження СВО як пріоритетної сфери, підтримку її конкурентоспроможності в умовах військової агресії та створення умов для відновлення в післявоєнному періоді; інваріантність освітніх програм (послуг) як основа конкурентних переваг українських ЗВО; розвиток в країні демократичних інститутів з урахуванням потреб різних категорій громадян, в тому числі вимушених переселенців та мігрантів з метою стримування зовнішньої міграції; розробка державної міграційної політики, спрямованої на повернення українських мігрантів з-за кордону після завершення військових дій; розробка МОН України комплексу заходів, спрямованих мотивувати молодих людей до продовження освіти та повернення на навчання до українських ЗВО після завершення військових дій; соціальні гарантії громадянам, які змушені мігрувати до більш безпечних регіонів, забезпечення можливості для продовження освіти; інтернаціоналізація освіти та її інтеграція в європейський і світовий освітній простір, співпраця у освітній сфері на міжнародному рівні; запровадження сучасних технологій та методів навчання, впровадження освітніх інновацій, інформаційних технологій тощо.

За результатами проведеного дослідження встановлено, що задля досягнення цілей післявоєнного відновлення з урахуванням особливостей процесу інтеграції до ЄОП, при розробці комплексу заходів щодо розвитку СВО доцільно враховувати можливості нових форм взаємодії між університетами України та ЄС за умови забезпечення конкурентоспроможності національних ЗВО. Основними напрямками посилення конкурентоспроможності національних ЗВО слід вважати: підвищення рівня їх наукової та інноваційної діяльності, якості освітніх послуг та престижності освіти, удосконалення системи менеджменту, імплементацію в систему управління ЗВО підсистем управління конкурентоспроможністю та ризик менеджменту.

Ё³ааааааа

1. Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи: Монографія / За заг. ред. Ф. Г. Ващука. (Серія «Євроінтеграція: український вимір»; Вип. 16). Ужгород: ЗакДУ, 2011. 560 с.
2. «Вступ.ОСВІТА.UA» (osvita.ua). URL: <https://vstup.osvita.ua/r27/> (дата звернення: 31.08.2022).
3. URL: <https://saveschools.in.ua> (дата звернення: 26.08.2022).
4. URL: <https://cutt.ly/hJaDTKH> (дата звернення: 24.08.2022).
5. Вагнер В. Майбутнє української нації: програмуймо післявоєнне відродження вже сьогодні. URL: nv.ua/ukr/opinion/viyna-v-ukrajini-chomu-na-ukrajinu-chekaє-demografichna-kriza-bizhenci-novini-ukrajini-50255841.html (дата звернення: 20.08.2022).
6. Українська система вищої освіти в умовах воєнної агресії РФ: проблеми й перспективи розвитку // Національний інститут стратегічних досліджень (niss.gov.ua). URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/ukrayinska-systema-vyshchoyi-osvity-v-umovakh-voennoyi-ahresiyi-rf-problemy-y> (дата звернення: 28.08.2022).
7. URL: <https://cutt.ly/OJaSmuT> (дата звернення: 20.08.2022).
8. URL: <https://cutt.ly/AJaS5D7> (дата звернення: 21.08.2022).
9. Ахновська І. О. Управління рівнем дивергенції та конвергенції в освіті. Економіка і організація управління. 2018. № 2 (30). С. 14–21.

Øää÷áí êî Ì äää Ì ääēñäí äðí äè÷

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна

Ì ÑÌ ÁÈÈÄÌ ÑÒ² ÇÀÑÒÌ ÑÓÄÄÍ Í Æ ÒÄÕÍ Ì ÈÌ Ä²É ÄÈÌ Ê×ÄÉÍ Ä ÑÔÄ² ÒÓÐÈÇÌ Ó

Розробка та впровадження інноваційних технологій, на підґрунті всеохоплюючої глобалізації та цифровізації, стали ключовими орієнтирами розвитку економіки сьогодення. У цій ситуації туристична сфера послуг, яка досить швидко адаптується до кардинальних змін, направлених на підвищення ефективності бізнесдіяльності, потребує застосування таких технологій. Тобто індустрія туризму має впроваджувати цифрові інновації для своєї стійкості, майбутнього зростання та розвитку. Водночас слід враховувати, що цифровізація у сфері туризму це процес нерівномірний для різних країн світу, тому проведення аналізу ключових модифікацій і тенденцій дає змогу отримати уявлення про виклики, які стоять перед сферою туризму не лише конкретної держави, а й конкретного регіону [1]. Останнім нововведенням, якому туристична індустрія приділяє велику увагу, є технологія блокчейн (з англ. «*blockchain*» — ланцюг блоків), яка може повністю революціонізувати цю галузь, вплинути на ефективність роботи та посилити конкурентоспроможність туристичних компаній.

Блокчейн — це повністю розподілене однорангове Peer-to-peer, P2P (з англ. — рівний до рівного) програмне забезпечення в основу якого покладено структурну мережу рівноправних вузлів, які використовують криптографію для безпечного розміщення програм, зберігання даних, передачі цифрових інструментів, функціонують без централізованого управління, а введені дані не можливо змінити або безповоротно видалити.

Починаючи з 2008 року коли вийшла відома стаття Сатоші Накамото під назвою ««*Bitcoin: A Peer-To-Peer Electronic Cash System*»» у якій було запропоновано здійснювати онлайн-платежі між двома сторонами напряму, не звертаючись до фінансової уста-

нови [2], цей сектор цифрової індустрії успішно удосконалюється та поступово охоплює все більше нових сфер застосування. Відома криптовалюта біткойн (Bitcoin) є першою успішною реалізацією цієї концепції. Після успіху біткойна крипторинки експоненціально розширювалися за рахунок нових криптовалют. Різні сектори та галузі, включаючи управління бізнесом, сферу послуг та гостинності виявляють величезний інтерес до впровадження цієї інноваційної технології, яка може бути, наприклад, задіяна в сфері туризму: від відстеження багажу, ідентифікації послуги, безпеки і відстеження платежів до програм лояльності.

Блокчейн технології можуть значно оптимізувати ці бізнес-процеси і зробити весь ланцюг сервісних послуг більш чутливим й клієнтоспрямованим, а також економічно вигідним на основі від підвищення рівня ефективності верифікації та автоматизації. Блокчейн може мати різні конфігурації в залежності від області застосування, починаючи із загальнодоступних мереж з відкритим вихідним кодом, закінчуючи приватними мережами, де потрібно явне регулювання прав доступу для читання і запису даних [3].

З точки зору переваг, які технологія блокчейн може запропонувати в туристичній індустрії можна виокремити: високу безпеку автентичності та точності національних і міжнародних транзакцій у режимі реального часу; синхронізовані процеси (одночасний розподіл); публічні транзакції з анонімними учасниками; стійкість до злону та крадіжки даних; відсутність максимального обмеження на суму транзакції; відсутність або дуже низькі комісії за транзакції; сплата комісії за транзакції клієнтами, а не підприємствами; звільнення від державної податкової системи, неможливість відстрочити платежі чи заморозити рахунки. Водночас, згідно з [4] блокчейн все ще не достатньо регулюється та не контролюється законом, немає повної довіри користувачів, немає можливості виправити неправильні транзакції, немає можливості зберігати нескінченну кількість даних, існує певна кількість неорганізованих баз даних, система є слабо масштабованою та не достатньо швидкою і повністю стійкою до технічних помилок. Окрім цього, слід враховувати, що індустрія туризму залежить від участі різних компаній, які передають інформацію одна одній. Наприклад, туристичні агенти повинні передавати інформацію про клієнтів авіакомпаніям і готелям, тоді як речі мандрівників часто передаються між компаніями та також повинні відстежуватися. У цій ситуації блокчейн може зробити доступ і зберігання важливої інформації простішим і надійнішим, оскільки відповідальність за її зберігання розподіляється по всій мережі.

Звичайно, фiнансовi транзакцiї також є невид'ємною частиною туристичної iндустрiї, i технологiя блокчейн має можливість не тiльки спростити, але й захистити цi платежi. Особливо це стосується розрахункiв мiж рiзними краiнами. Тобто блокчейн має потенцiал для пiдвищення рiвня доври мiж усiма сторонами.

Иншим прiоритетом для компанiй у сферi туризму є збереження лояльності клiєнтiв. Мiж позначкою в календарi та посадкою в iншому часовому пояси клiєнти, якi подорожують, повиннi враховувати багато послуг: характеристики класу квитка, наявнiсть готелiв i транспортного забезпечення, а також зручностi в аеропорту — це все потребує простого вирiшення та додає цiнностi подорожi. А оскiльки планування поїздки потребує часу, блокчейн може бути задiяний для оптимiзацiї програм лояльності, наприклад за допомогою миттєво обмiнених балiв у формi криптовалюти. Так авiакомпанiя Singapore Airlines у 2018 році запустила блокчейн-програму лояльності, яка зберiгає бали на основi зарахованих миль у цифровому гаманцi. Завдяки блокчейну клiєнти можуть негайно обмiняти свої бали у значно бiльшiй кiлькостi, нiж у традицiйнiй системi балiв.

Варто зазначити, що свiтова економiчна криза викликана COVID-19 вселяє ще бiльше надiї на послiдовне iнтенсивне впровадження технологiї блокчейну у туризми. Дiйсно, уряди бiльшостi краiн розгортають полiтику вiдродження, особливо в секторi туризму. Це унікальна можливість для будь-якої державної полiтики сприяти екологiчним i цифровим переходам у туристичнiй сферi. Наприклад, Європейська комiсiя здiйснила низку заходiв для пiдвищення конкурентоспроможностi пiдприємств у європейському туристичному секторi, iнтегруючи їх у глобальнi цифровi ланцюги створення доданої вартостi. Україна також активно дослiджує можливостi впровадження механiзму iнвестування в новий клас цифрових активiв, запустивши легальний ринок вiртуальних активiв в Україні. Згiдно з законом «Про вiртуальнi активи» регулювати ринок вiртуальних активiв буде Нацiональна комiсiя з цiнних паперiв [5].

Ранiше туризм був галуззю, що ґрунтувалася на особистих стосунках i зв'язках, де тенденцiї — i, отже, рiшення мандрiвникiв — визначалися обмеженою кiлькiстю людей, великих мiжнародних гравцiв сфери туризму i туристичних компанiй. В результатi цифрової революцiї було виявлено прозорiсть «прихованих ринкiв», якi повиннi бути прийнятi до уваги.

Отже технологiя блокчейн має потенцiал використання в туристичнiй сферi не зважаючи на певну недовiру з боку споживачiв. Але захищенiсть вiд несанкцiонованого доступу, криптографiчна

структура безпеки, можливість створювати децентралізовані організації структури та оцифровувати фіатні валюти вселяють надію на масове використання. В умовах кризи економіки це дозволить оптимізувати бізнес-процеси, знизити витрати турпідприємств, підвищити якість обслуговування та додатково стимулювати туристичний трафік.

Бібліографія

1. Шевелюк М. М. Цифровізація у сфері туризму: інноваційні тренди і пріоритетні напрямозвитку. Питання культурології. 2021. № 38. С. 226–235. doi: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.38.2021.245956>
2. Nakamoto S. Bitcoin: A peer-to-peer electronic cash system. 2008. URL: <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>
3. Dannen Chris Introducing Ethereum and Solidity. Brooklyn, New York, USA: Apress, 2017. 197 p.
4. Sharma T. K. What is the difference between PayPal and blockchain? Blockchain Council. 2018. URL: <https://www.blockchain-council.org/blockchain/what-is-the-difference-between-blockchain-and-paypal/>
5. Про віртуальні активи: Закон України № 2074-ІХ від 17 лютого 2022 року Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>
6. Гапоненко Г. І., Василенко В. Ю. Перспективи використання технології блокчейну в туристичній галузі. Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна, серія: «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». 2019. № 10. С. 193–199. doi: [10.26565/2310-9513-2019-10-20](https://doi.org/10.26565/2310-9513-2019-10-20).
7. The biggest problem with blockchain and how to solve it. URL: <https://www.techinasia.com/biggest-problem-blockchain-company-solving>

Навчальна робота 2. Історія розвитку лікування

Світлана Андріївна Іванюк
кандидат медичних наук, докторант кафедри
управління охороною здоров'я та публічного адміністрування
Національний університет охорони здоров'я України
імені П.Л. Шупика
м. Київ, Україна

Історія розвитку лікування раків легень

Рак легень (РЛ) — це одне з найпоширеніших форм новоутворень серед онко-пацієнтів в Україні [1]. Рак трахеї, бронхів і легень посідає перше місце серед інших видів раку серед чоловіків.

З метою вивчення якості життя пацієнтів з РЛ проведено соціологічне дослідження шляхом анкетування 411 пацієнтів онкологічних установ дев'яти областей України в період з листопада 2021 року по лютий 2022 року. Всі учасники дали письмову згоду на участь в дослідженні.

Анкетування проведено з використанням опитувальника визначення якості життя в онкології EORTC QLQ-C30 [2] та опитувальника визначення якості життя пацієнтів з РЛ QLQ-LC29 [3]. Дозвіл на використання даних опитувальників від «EORTC Quality of Life Group» отримано в листопаді 2021 року.

Згідно отриманих результатів, якість життя GLOBAL HEALTH STATUS/QoL, у пацієнтів з РЛ склала 49.12 балів за 100-бальною шкалою. Альфа Кронбаха становить 0,93, що вказує на дуже високу узгодженість відповідей респондентів.

Найкращі показники у функціональній шкалі QLQ-C30 припали на «Когнітивне функціонування», бал за 100-бальною шкалою склав 78.80. Це свідчить про те, що більшість пацієнтів не мали труднощів зі зосередженням та запам'ятовуванням, наприклад, при читанні газет або перегляді телепередач.

Децо нижчий бал у субшкалі «Соціальне функціонування» — 76.83 зі 100 можливих. На пункт «Емоційне функціонування» припадає 67.47 балів. Децо гіршим був бал субшкали «Фізичне функціонування» — 66.67 балів.

Найгірші показники припали на субшкалу «Рольове функціонування», які склали 63.82 балів за 100-бальною шкалою. До даного пункту шкали входять запитання щодо обмеження пацієнта при виконанні своєї роботи, повсякденних справ, а також обмеження у заняттях хобі чи інших видах дозвілля.

Загалом, показник альфа Кронбаха по функціональній шкалі QLQ-C30 у пацієнтів з РЛ перебував у діапазоні від 0.83 до 0.89, що свідчить про високу узгодженість відповідей пацієнтів. Лише у субшкалі «Когнітивні функції» він дорівнював 0.68, що відповідає сумнівній узгодженості відповідей пацієнтів.

Під час опитування за шкалою симптомів QLQ-C30, найгірші результати припали на пункт «Фінансові труднощі» (50.16 балів). В меншій мірі, ніж фінансові труднощі турбує пацієнтів втома, що виразилося у 50.15 балів. Третє місце належить пункту «Задишка» — 47.97 балів.

Практично співмірним з пунктом «Задишка» є показник субшкали «Порушення сну». Він склав 47.51 балів. На пункт «Біль» згідно одержаних даних припало 43.41 бали. Ще одним із найпоширеніших симптомів при РЛ є втрата апетиту та безпричинна втрата ваги. Досліджуючи пункт «Втрата апетиту» встановлено, що на нього припадає 37.72 балів.

Симптомами, що найменше турбували пацієнтів з РЛ були: конспітація, нудота та блювання, діарея. Найменший бал встановлено для пункту «Діарея», на нього припадає 14.26 балів зі 100 можливих.

В свою чергу, у шкалі симптомів опитувальника QLQ-LC29 найвищим був показник пункту «Страх прогресування», який склав 66.18 балів за 100-бальною шкалою. До цієї субшкали входять запитання щодо хвилювання за майбутній стан здоров'я, занепокоєння можливим прогресуванням росту пухлини.

Також турбувала пацієнтів задишка (44.76 балів). Децо в меншій мірі пацієнти страждають від болю у грудній клітці (41.18 балів).

Природньо, що пункт «Кашель» входить до четвірки симптомів-«лідерів», що турбують пацієнтів з РЛ найбільше. На даний пункт припадає 40.15 балів за 100-бальною шкалою.

В меншій мірі пацієнтів з РЛ турбував біль у інших частинах тіла, за даним пунктом бал дорівнює 37.30. Децо кращим був показник «Біль у руках-плечах», бал за аналогічною шкалою складає 36.53.

В ході опитування певна когорта респондентів зазначала, що схуднення було для них проблемою — на субшкалу «Втрата ваги» припадає 30.15 балів.

Бал за пунктом «Наслідки операції» складає 28.33. Частина пацієнтів скаржилися, що відчували біль у ділянці операції, місце рани було надмірно чутливим, пацієнти мали труднощі з використанням руки або плеча зі сторони операції на грудній клітці, а також біль у місці рубця заважав їх повсякденній діяльності.

На показник «Побічні ефекти терапії» припадає 24.16 балів.

На пункт «Кашель із кров'ю» припало 11.22 балів за 100-бальною шкалою. У даній шкалі це найнижчі показники, а отже найкращий результат серед опитаних респондентів.

Показник альфа Кронбаха перебував у діапазоні від 0.75 до 0.85, що свідчить про достатню та високу узгодженість відповідей пацієнтів, окрім показника шкали «Кашель», де альфа Кронбаха становить 0.69, що відповідає сумнівній узгодженості.

Таким чином, при наданні медичної допомоги онкологічним хворим, обов'язково повинні бути враховані компоненти щодо забезпечення належної психосоціальної допомоги, а саме:

- запровадження психологічної допомоги у всіх закладах, що надають медичну допомогу онкологічним хворим;
- організація соціально-психологічного супроводу онкологічних хворих та членів їх сімей;
- просвітницька робота з родичами, колегами по роботі, медичними фахівцями про усвідомлення необхідності соціально-психологічної підтримки пацієнтів.

Єзааааааа

1. Міністерство охорони здоров'я України. Чому виникає рак легень і як захистити себе. URL: <https://moz.gov.ua/article/health/chomu-vinikae-rak-legeni-i-jak-zahistiti-sebe>

2. Quality of life of cancer patients. URL: <https://qol.eortc.org/questionnaire/eortc-qlq-c30/>

3. Koller M. Update of the EORTC questionnaire for assessing quality of life in patients with lung cancer: Introducing the new EORTC QLQ-LC29. Journal of Clinical Oncology. 2016. 34 (15): e18096. DOI: 10.1200/JCO.2016.34.15

Ñàëö³ÿ 3. İ ÅÄÄÃÎ Ã²× Í ² Í ÀÓÊÈ

Khatuntseva Svitlana

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Department of Biology, Human Health and Physical Rehabilitation
Berdyansk State Pedagogical University
Berdyansk, Ukraine*

Shymanovych Iryna

*Doctor of Philosophy in Pedagogy (PhD), Associate Professor Department
of Foreign Languages and Teaching Methods
Berdyansk State Pedagogical University
Berdyansk, Ukraine*

Khatuntseva Oryna

*Teacher of the Department of English Philology,
Translation and Philosophy of Language
Kyiv National Linguistic University
Kyiv, Ukraine*

FORMATION OF FUTURE SPECIALISTS' READINESS FOR SELF-IMPROVEMENT

The objective need of society to train competitive, competent specialists in all spheres of production and to ensure effective work in a specialty requires a qualitative update of the content of the process of professional training. The effectiveness of the work largely depends on the readiness of a future specialist for self-improvement. This is true as successful activity involves purposeful, energetic efforts, the ability to rebuild stereotypes, mobility and efficiency in solving urgent problems, to stimulate the development of necessary personal and professional qualities, to adjust one's own professional activity on the basis of self-education and self-development. Therefore, there

is a need to create and implement a technology of the formation of future specialists' readiness for self-improvement.

The content of this technology has the following stages: motivational, cognitive, creative, reflective [1].

The first stage — motivational. The result of this stage is the formation of the motivational component of the future specialist's readiness for self-improvement. The purpose of the stage is the formation of positive motivation for the activities: increasing the interest, focusing students on the development of their individuality, forming the need for self-improvement. Achieving this goal requires solving a number of interrelated tasks: on the one hand, helping to prevent barriers to self-education and self-development, which created a positive basis for further success, and on the other hand, stimulating and motivating students to overcome the specified barriers, which is a certain achievement and stimulus for further activity.

In a field of activity with unexpected stimuli, representatives of a weak type of nervous system may not be able to cope with difficulties. It has been found out that a stressful situation leads to disturbances in sensory activity, suppression of mental activity, and memory impairment. At the same time, the vulnerability of different people is not the same. Indicators of properties of the nervous system affect the process of assimilation of knowledge and skills and how the student implements them.

A teacher at a higher education institution should take into account the individual characteristics of the participants of the educational process, since knowledge of natural features and their manifestation in educational activities makes it possible to predict to a certain extent in which educational situations these manifestations will be favorable for achieving the best results, and in which they will create obstacles [2; 3].

The second stage — cognitive. At this stage the content of pedagogical disciplines is enriched with information about self-improvement as a three-vector process of self-education, self-development and self-realization. For this purpose, the work programs from the disciplines of the general and professional cycle were studied and the expediency of using information input models was substantiated.

The interdisciplinary model was implemented by integrating lectures on the specified problem into their content. The author's special course "Professional self-improvement of a specialist" had a mono-subject model that required in-depth study of certain information in classes from specially selected educational disciplines. The independent

work and individual research task of the course corresponded to the complementary model of information input.

The third stage — creative. This stage involves the systematization, deepening and practical use of knowledge about self-improvement as a three-vector process of self-education, self-development and self-realization. At the seminar and practical classes, the emphasis is given to the assimilation of information about the essence and content of the specialist's self-improvement. Reserves of individualization in the process of training a future specialist are highlighted. Particular attention is paid to the identification of individual characteristics of students, ways and methods of their consideration in the educational process. The problems of forming future specialists' readiness on the basis of the individualization of professional training are highlighted [1; 4].

Depending on the purpose and content of the classes, we used “conceptual warm-up”, “work in threes”, “aquarium”, “intellectual lottery”, we discussed students' reports (“Self-improvement as a three-vector process of self-education, self-development and self-realization”, “Self-development of the future specialist as a conscious active purposeful activity aimed at the development of one's own individuality”, “Means of overcoming barriers of self-education”), we held discussions (“Peculiarities of the higher nervous activity of a person at different stages of development”, “Analytical-synthetic activity and dynamic stereotype”), debates (“Does a future specialist need to master the skills of overcoming self-education barriers?”). The result of the creative stage of technology is the formation of the operational-activity component of readiness for self-improvement.

The fourth stage — reflective. During the implementation of this stage, personal qualities are developed: reflection, independence, the ability to reflect and self-assess one's own activities, overcoming barriers of self-education and self-development. Also, this stage of the technology involves self-analysis and self-assessment, receiving and understanding feedback from the teacher and other group members about the success of their actions, forming the ability to set goals, and analyzing the results of one's own activities. At this stage, special attention is focused on the organization of practice, especially active, which made it possible to reveal the indicated readiness. Tasks for various practices gradually became more difficult in order to identify, prevent or overcome barriers to self-education and self-improvement. So, the result of the reflective stage of technology is the formation of the personal-reflective component of readiness for self-improvement.

Thus, the goal as the initial orientation of the designed scientific-methodological system, as if closing the technological cycle, correlates with the final results and involves the modeling of the criterion-level basis of the formation of future specialists' readiness for self-improvement in the process of individualization of professional training.

Literature

1. Glazkova I., Khatuntseva S., Vaseiko Y., Shymanovych I., & Yaroshchuk L. Future teachers' training to application of cognitive barriers in professional activities during the Covid-19 pandemic Amazonia Investiga. 2022. No 1 (50). P. 66–78. doi: <https://doi.org/10.34069/AI/2022.50.02.7>

2. Khatuntseva S., Kabus N., Portyan M., Zhernovnykova O., Kara S., & Knysh S. The Method of Forming the Health-Saving Competence of Pedagogical Universities' Students. Revista Romane a capentru Educatie Multidimensionala. 2020. No 12 (1). P. 185–197. (Web of Science). URL: <https://publons.com/publon/32455010/>

3. Nalyvaiko O., Prokopenko A., Kabus H., Khatuntseva S., Zhukova O., & Nalyvaiko H. Project-digital activity as a means of forming digital competence of humanities specialties' students. Information Technologies and Learning, Tools. 2022. No 87(1). P. 218–235. doi: <https://doi.org/10.33407/itlt.v87i1.4748>

4. Shymanovych I. The need for self-education as the driving force of sustainable professional development of future English Language teachers. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. / редкол.: А.В. Суценко (голов. ред.) та ін. Запоріжжя: КПУ, 2021. Вип. 77. Т. 2. С. 151–154.

Ñäëö³ÿ 4. ÒÅÕÍ²×Í² Í ÀÓÊÈ

Bilousova Liudmyla

*Student of the Faculty of Hotel-Restaurant and Tourism Business
named after Prof. Dotsenko V.F.
National University of Food Technologies
Kyiv, Ukraine*

Kuzmin Oleh

*Doctor of Engineering Sciences, Professor
Department of Technology of Restaurant and Ayurvedic Products
National University of Food Technologies
Kyiv, Ukraine*

Mykhailov Bogdan

*Director of PA “Restaurant Guild”,
Senior Lecturer at the Institute of Postgraduate Education
National University of Food Technologies
Kyiv, Ukraine*

PREREQUISITE PROGRAMS OF FOOD SAFETY SYSTEMS FOR PUBLIC FOOD

Introduction. The main reason for the implementation of the HAC-CP in restaurants [1] is the effective management of the quality and safety of food products [2]. Today, it is one of the few reputation protection tools for institutions [3]. The implementation of this control system requires material costs on the part of the restaurant owner. But in the long run, everyone, from the institution to the customers, gets significant benefits [3–4]. The former becomes more competitive by producing the highest quality food products and wins the trust of customers [3–5]. And guests get confidence in the quality and safety of the food they buy [1].

Actuality of theme. Prerequisite programs of the HACCP system should cover the following processes [6]: proper planning of production, auxiliary and household premises to avoid cross-contamination; requirements for the condition of premises, equipment, repair work, equipment maintenance, calibration, etc., as well as measures to protect food products from contamination and foreign impurities; requirements for the planning and condition of communications — ventilation, water pipes, electricity and gas supply, lighting, etc.; safety of water, ice, steam, auxiliary materials for processing food products, objects and materials in contact with food products; cleanliness of surfaces (procedures for cleaning, washing and disinfection of industrial, auxiliary and household premises and other surfaces); health and hygiene of personnel; protection of products from foreign impurities; handling of production waste and garbage, their collection and removal from the facility; pest control, means of prevention and control; storage and use of toxic substances; requirements for raw materials and control over suppliers; storage and transportation; control over technological processes; labeling of food products and informing consumers.

Results and discussion. HACCP for public catering will provide [7]: confidence that food products are stored, processed and disposed of in accordance with established sanitary standards; conviction that the staff fulfills sanitary and hygienic requirements; high quality of food preparation; compliance with the requirements of the legislation regarding the existence of a food safety system at public catering enterprises; reduction of inspections; trust of guests, and, therefore, a marketing advantage.

Implementation of HACCP in a restaurant provides business owners with economic benefits, namely [8; 9]: control over all production stages is optimized; costs will decrease, as the number of reorders and scraps will change; the percentage of spoiled products will decrease, the shelf life will increase. HACCP in the restaurant for the guest is a guarantee of excellent product quality, its freshness, adequacy of preparation, compliance of all stages of the technological process with sanitary requirements and norms.

HACCP is a management model in which production works without failures and technological miscalculations, and the consumer is confident that the products offered to him are prepared properly and in compliance with all safety standards and requirements.

Programs prerequisites must contain [6]: sanitary standards and rules, hygienic standards, methods and techniques of controlling factors of the human habitat in accordance with the activities carried out

by the market operator; plans for placing industrial, auxiliary and household premises, buildings, structures; technological equipment installation schemes; plans of external and internal networks of cold and hot domestic and drinking water supply, technical water supply, heating, ventilation and sewerage; a list of suppliers of raw materials, components, materials and products that come into contact with raw materials and food products, packaging and auxiliary materials; a description of production processes with an indication of the mandatory requirements for them; routes of movement of raw materials, semi-finished products, finished products; materials and products in contact with them, production waste, employees; a list of works and services performed by market operators, including those that represent a potential danger to the life and health of the population, raw materials and food products; a list of chemical, physical and biological factors in raw materials and food products, during their circulation, production stages (critical control points); periodicity of sampling and conducting laboratory (technological) examinations, research, tests, measurements and laboratory control; a list of possible emergency situations related to the stoppage of production, violations of technological processes, other situations that pose a threat to the sanitary-epidemiological well-being of the population, supervision; a list of professions (positions) of employees subject to mandatory medical care, hygiene training; a list of officials (employees) who, in accordance with the established procedure, are entrusted with the functions of carrying out production control and responsibility for its implementation, development and implementation of measures aimed at eliminating identified non-conformities; instructions for sanitary treatment of premises, equipment, containers and inventory; technological instructions for carrying out separate operations and technological stages; a list of measures (procedures), the implementation of which is necessary to ensure the safe production, sale, storage, transportation of raw materials and food products and the implementation of effective control over compliance with the legislation in the field of sanitary and epidemiological well-being of the population of Ukraine, the implementation of sanitary and anti-epidemic measures; any other information necessary to ensure safe production, sale, storage, transportation of raw materials and food products, as well as for effective control over compliance with food legislation and implementation of sanitary and anti-epidemic measures.

Conclusions. Prerequisite programs are more general and can be applied to the entire enterprise, regardless of the type of product, while the HACCP plan is developed for a specific food product.

References

1. Panisello P. J., Quantick P. C., Knowles M. J. Towards the implementation of HACCP: results of a UK regional survey. *Food Control*. 1999. 10(2). P. 87–98.
2. Ren Y., He Z., Luning P. A. Performance of food safety management systems of Chinese food business operators in Tianjin. *Food Control*. 2022. 138 p. 108980.
3. Yurchenko I., Kuzmin O., Zakharov V. Implementation of HACCP system in restaurants. *Modern science: innovations and prospects: The 10th International scientific and practical conference, Stockholm, June 25–27, 2022, Stockholm, Sweden: SSPG Publish, 2022. P. 106–110.*
4. Moskalchuk O., Kuzmin O., Stukalska N. Programs prerequisite of HACCP system for the cleaning procedure in restaurants. *Eurasian scientific discussions: The 6th International scientific and practical conference, Barcelona, July 3–5, 2022, Barcelona, Spain: Barca Academy Publishing, 2022. P. 75–79.*
5. Skrynnyk I., Kuzmin O. Requirements for facility premises and equipment in accordance with the HACCP system. *Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects: The 13th International scientific and practical conference, Berlin, June 19–21, 2022, Berlin, Germany: MDPC Publishing, 2022. P. 194–199.*
6. ДСТУ ISO/TS 22002-2:2019. Програми-передумови безпеки харчових продуктів. Частина 2. Громадське харчування. [Чинний від 2019–12–01]. Вид. офіц. Київ, 2019. (ISO/TS 22002-2:2013, IDT).
7. Wareing P. HACCP: A Toolkit for Implementation: Royal Society of Chemistry; 2nd Edition, 2010. 82 p.
8. Jha S. N. Chapter 1 — Food Safety and Quality. *Rapid Detection of Food Adulterants and Contaminants / Editor: S. N. Jha; Academic Press, 2016. P. 1–24.*
9. Swainson M. 6 — Product control and hazard analysis and critical control point (HACCP) considerations. In *Woodhead Publishing Series in Food Science, Technology and Nutrition, Swainson's Handbook of Technical and Quality Management for the Food Manufacturing Sector / Editor: M. Swainson; Woodhead Publishing, 2019. P. 123–163.*

Навколишнє середовище. Екологія

Доктор економічних наук, професор

Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна

Екологія та економіка: взаємодія та розвиток

Підписання в 2014 році Угоди про Асоціацію між ЄС та Україною, яка містила розділ 6 «Навколишнє середовище» [1], визначило комплекс заходів державної екологічної політики, спрямованої на забезпечення ефективного управління довкіллям та інтеграція екологічних питань у всі сфери господарської діяльності. Співробітництво між Україною та ЄС має на меті: збереження, захист, поліпшення і відтворення якості навколишнього середовища; розсудливе та раціональне використання природних ресурсів; заохочення заходів на міжнародному рівні, спрямованих на вирішення регіональних і глобальних проблем навколишнього середовища.

Відповідно до глобального тренду на імплементацію Цілей сталого розвитку в Україні в 2021 р. було схвалено Стратегію екологічної безпеки та адаптації до змін клімату на період до 2030 року. У документі дається глибокий аналіз проблеми екологічної безпеки, визначають завдання, однак фактично не прописані інструменти та заходи досягнення цілей Стратегії і взагалі не йдеться про інновації. За таких умов вивчення політики у сфері природокористування з позиції наближення до практики країн ЄС залишається актуальним завданням.

Ця робота є дослідження передових практик реалізації екологічної політики держави з точки зору визначення її ефективності.

Ефективність державної екологічної політики залежить загалом від технологічного прогресу, розвитку економічного потенціалу

в країні, а тому ці процеси слід розглядати у взаємозв'язку з іншими процесами трансформацій та перетворень. Однак визначальною є державна політика щодо інновацій в цілому та інновацій у сфері природоохоронної діяльності. Еко-технології та еко-інновації стають найбільш значимим трендом формування не лише державної екологічної політики, а політики сталого розвитку та досягнення економічного добробуту. Eugster J. [2] доводить, що посилення екологічної політики через розвиток чистих технологій забезпечує статистично та економічно значущий внесок інновацій. Даний аргумент є дуже важливим, оскільки бізнес не так давно не ставив у пріоритет цілі сталого розвитку та розвиток саме екологічних інновацій.

Державну екологічну політику слід розглядати в загальній системі складових державної політики сталого розвитку, яка на основі реалізації цілей технологічної, інноваційної та інвестиційної політики забезпечує розвиток спроможності бізнесу створювати, використовувати чи сприймати технології та інновації, зокрема еко-технології та еко-інновації, які забезпечують не лише досягнення економічних та соціальних цілей, а перш за все, екологічних цілей.

Розробка підходів до оцінювання ефективності екологічної політики не є новим методичним завданням. Слід зазначити певну еволюцію методик, які розроблялись експертами OECD [3; 4], Світового Банку [5; 6], Європейської комісії [7; 8], інших.

Так, в роботі [3] зазначалось, що вибір екологічних індикаторів визначається метою їх використання. Вже в той час зазначалась важливість інтеграції екологічних проблем в галузеву політику. В редакції 2002 року в документах OECD [4] було розширено перелік екологічних показників та було зроблено акцент на дослідження впливу різних факторів (технологічних, структурних) на зростання ВВП.

Аналітики World Bank в документах 1997 та 2003 року розглядали методики оцінювання впливу якості навколишнього середовища на формування національного багатства.

Однак в даний час зростає розуміння потреби постійної перевірки стратегічного курсу екологічної політики держави та його узгодженості з практикою. Сформована аналітична основа дозволяє визначити не лише загальні тренди, а розкривати вплив ключових драйверів на досліджувані процеси.

Jordan A., Lenschow A. [9] зазначають, що очікувати зміни стану зовнішнього середовища можна лише в довгостроковій перспективі на основі стратегії природоохоронної діяльності в країні.

Крім того, вчені зазначають важливість створення фонових умов, які стосуються економічного та технологічного розвитку країни, укріплення демократії та розвиток громадської думки.

Зарубіжний досвід свідчить: активізація інноваційної діяльності є безальтернативною метою, однак еко-технології та еко-інновації, особливо в країнах, що розвиваються, підприємства розглядають як вектор довгострокового розвитку, оскільки ставлять у пріоритет цілі економічного зростання. За таких умов держава через екологічну політику повинна взяти на себе створення системних умов для пріоритетного впровадження еко-інновацій та еко-технологій.

Загалом впровадження екологічних технологій та інновацій в Україні і до війни стикалось з багатьма перешкодами: низький рівень мотивації підприємств, відсутність належної державної підтримки, незначний економічний ресурс, фрагментарність розвитку інноваційної системи тощо. Як результат порівняно високий рівень викидів та відсутність суттєвого прогресу за досліджуваний період.

В контексті вирішення зазначених проблем необхідно: наближення нормативного середовища до правової системи ЄС, залучення держави та бізнесу до активної підтримки розвитку еко-інновацій, формування освітньо-інформаційних та наукових платформ з розвитку еко-технологій, еко-інновацій та загалом поширення принципів сталого розвитку.

Вирішення проблеми прискороного розвитку еко-інновацій знаходиться в площині розвитку національної інноваційної системи в цілому, яка б через розвиток інститутів забезпечила б активізацію інноваційних процесів в країні, в тому числі в напрямку екологізації.

Їїїїїїїїїїїї

1. Наслідки виконання угоди про Асоціацію між Україною та ЄС у сфері довкілля. Міжнародний фонд «Відродження». URL: <https://mepr.gov.ua/timeline/evrointegraciya.html>

2. Eugster J. 2021. The Impact of Environmental Policy on Innovation in Clean Technologies. IMF Working Paper WP/21/213

3. OECD (1993), Environmental indicators for environmental performance reviews, OECD, Paris.

4. OECD (2002), Indicators to Measure Decoupling of Environmental Pressure from Economic Growth. OECD, Paris.

5. Segnestam L. Indicators of Environment and Sustainable Development: Theories and Practical Experience. Environmental Department Papers No. 89, The World Bank: Washington, D.C. 2003.

6. World Bank Expanding the Measure of Wealth: Indicators of Environmentally Sustainable Development. The World Bank, Washington, D. 1997.

7. Arundel A., Kemp R. Measuring eco-innovation. UNU-MERIT, working papers series, Maastricht. 2009. URL: <http://www.merit.unu.edu/publications/wppdf/2009/wp2009-017.pdf>

8. The Eco-innovation Scoreboard and the Eco-innovation Index. URL: https://ec.europa.eu/environment/ecoap/indicators/index_en

9. Jordan A., Lenschow A. Policy Paper Environmental Policy Integration: a State of the Art Review. Environmental Policy and Governance. 2010. 20. P. 147–158.

**ĀĪ «Ī ²ÆĪ ĀĎĪ ĀĪ ÈÉ Í ĀÓĒĪ ĀÈÈ ÖĀĪ 0Đ
ĐĪ ÇĀÈ0ÈÓ Í ĀÓÈÈ ² 0ĀÓĪ Ī ĒĪ Ā²É»
ĀÈĀĀĀĪ È×ÈÈ Ā²Ī «²Ī 0ĀĐĪ ĀÓÈĀ»**

Збірник тез наукових праць

XI МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ:

**«Ī ĀÓĒĪ Ā² ĀĪ ĆĒ²ĀÆĀĪ Í В:
Ī ĀĐĀĀÈĀĪ Ā ²Ī Í Ī ĀĀ0²ÉĪ Ī ĀĪ ĐĪ ÇĀÈ0ÈÓ»**

«30» серпня 2022

Прага, Чехія

ĀèäāĪ Ī 0 āā0Īđñüè³é đāāāèö³;

Адреса: Україна, м. Київ, вул. Павлівська, 22

Контактний телефон: +38(044) 222-5-889

E-mail: info@international-science.com

<http://international-science.com>

<http://inter-nauka.com>

Підписано у друк 31.08.2022. Формат 60×84/16

Папір офсетний. Гарнітура UkrainianSchoolBook.

Друк на дуплікаторі.

Тираж 100. Замовлення № 435.

Ціна договірна. Надруковано з готового оригінал-макету.

Надруковано у видавництві ТОВ «Центр учбової літератури»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи

до державного реєстру видавців, виготівників

і розповсюджувачів видавничої продукції:

ДК № 2458 від 30.03.2006 р.